

כאמרו קרין לא עם נורמן... הכנסת המוסדות החרדיים... (המשולב ערימת ספרים)

מראי מקומות לעיון בדרך היומי

בית מדרש גבוה לתורה
כולל הדף היומי
קרית ספר ת"ו

מיסודה של עמותת "משולי ערימת" רחוב שאנת אריה 25/17 קרית ספר 71919 מודיעין עילית ארץ ישראל

גליון מספר 435

הוצגה ע"י בנם הנה"צ הר"ר אברהם אליעזר מרקיביץ שלימ"א לונדון

לע"פ הר"ר צבי בתר"ר מרדכי ורעיתו מרת רחל לאה בת הר"ר אברהם אליעזר ז"ל

בס"ד, זו שבת התשע"ב. מסכת ערכין דף כו - דף לב

דף כו ע"א

א גמ', אמר רבה מאי טעמא דרבי אליעזר אמר קרא וכו'. עיין במה שכתבו התוס' ד"ה מאי טעמא, דמוכח דהקרא מיירי בתרי גווייה מהא דכתיב "ואם", וביאר בהגהות הגר"א, דמאי דכתיב "לא יגאל" קאי ארישא דקרא דאיירי "באם לא יגאל את השדה". ומאי דכתיב בקרא דבתריה "והיה השדה בצאתו ביובל קודש לה'", אסיפא דקרא ד"ואם מכר את השדה לאיש אחר" קאי. [אמנם עיין לקמן (עמוד ב) במה שנתבאר לקמן באות יב, דלאיכא דאמרי דבעלים ביובל ראשון לאו כאחר דמי, על כרחך מאי דכתיב בקרא "ואם לא יגאל", לאו מילתא באנפי נפשה הוא, דהא אם לא נגאלה על ידי אחר לעולם יכול לגאול, אלא חדא מילתא קאמר, דאם לא יגאל על ידי הבעלים אלא מכרו הגובר לאחר הרי יוצאה ביובל לכהנים. (ח.ו.ו.)].

ב גמ', אימת אילימא ביובל ראשון אמאי אינה נגאלת שדה אחוזה נמי הוי. בתוס' ד"ה אילימא ביארו, דלהאי סלקא דעתין דאיובל ראשון קאי, מאי דכתיב "לא יגאל" קאי אגאולה מן הגובר, דתו אינו יכול לגאולה מן הגובר. וטפי הוי לגמ' לאקשוויי הא כתיב להדיא "ואם גאל יגאל את השדה". אמנם מדברי השיטה מקובצת (אות ג) שכתב להוכיח מסוגיין דעיקר הגירסא במתניתין לעיל (כו). "גאלה אחר או אחד מן הקרובים וגאלה מידו אֵין יוצאה לכהנים ביובל" ודלא כגירסא דידן דיוצאה לכהנים, מבואר, דהאי לא יגאל לא קאי אגאולה מן הגובר כדכתבו התוס', אלא אגאלה מן הלוקחה מן הגובר.

ג גמ', אלא פשיטא ביובל שני ולמאן אילימא לרבי יהודה ורבי שמעון לכהנים נפקא. הקשה השיטה מקובצת (אות ד), אמאי לא נימא דהקרא איירי בקנאה מן הכהנים דלא תגאל עוד להיות כשדה אחוזה, אלא כשאר שדה מקנה. ותירץ, דלשון "גאולה" לא שייך הכא דהא חלוטה היא ביד הכהנים, אלא הוי ליה למינקט לשון לקיחה.

ד גמ', שם. הקשה הזבח תודה (ד"ה גמר קודש), לשיטת רש"י לעיל (כה): ד"ה ממקדיש בית, דאף הכהנים נותנים עליה חמישים שקלים, אמאי לא נימא דאיירי בשדה שאינה שוה אלא סלע ולא רצו הכהנים לשלם בעבורה חמישים שקלים ואכתי קיימא ברשות ההקדש, והשתא אתי הבעלים לפדותה מן ההקדש. והא ליכא למימר דעל כרחן חייבים הכהנים לפדותה, דמהיכי תיני לחייבם. והעולת שלמה (לעיל כה) במתניתין) כתב, דלאחר היובל אין הגובר יכול למכרה לאחר אלא לכהנים, ואם הכהנים אינן רוצים לפדותה, תעמוד ברשות הגובר לעולם.

ה תוס' ד"ה אילימא, בסוה"ד, שהרי אם גאלה אחר לא ימכרנה לבעלים אם ירצה. כן היא גירסת החק נתן, וכן העתיק התוס' יו"ט (במתניתין). וכתב הרש"ש, דהיינו לשון "בתמיה", וכי אינו יכול למכור לבעלים אם ירצה. אמנם כתב, דטפי מיסתברא כגירסא "לימכרנה לבעלים", וכוונתם דפשיטא דיכול למכרה לבעלים ולא בעינן קרא שיכול לגאלנה ותהיה לפניו כשדה מקנה.

ו גמ', ומכרה כהן והקדישה לוקח וגאלה אחר. העיר העולת שלמה, הא אפילו אם גאלה הלוקח גופיה חוזרת ביובל לכהן שמכרה לו, ואמאי נקט

דגאלה אחר. והביא דברבינו גרשום להלן בד"ה אבל הכא מבואר, דנקטו "אחר" לרבותא דכיון דיש הרבה חזרות דכבר באה ליד שלישי, דלמא לא חזרה לכהן אלא לבעלים הראשונים, ולהאי קמשמע לן קרא דהדר דווקא לאותו שקנה מאתו.

ז גמ', דלא קא יהבי בעלים דמי וכו'. כתב המוצל מאש, דאף בגוונא דיצאה לכהנים ביובל, ומכרה לאחר והקדישה הלוקח, ובא הבעלים הראשונים לפדותה, דאיכא תרי סברות לאוקמי בידיה, דיהיב דמי, והדרא, מכל מקום מסתברא דאחר דחזינן מהני קראי דסברא חדא לא מהני, הוה הדין תרי סברות.

ח רש"י ד"ה דהא לא הדרא כלל, בתוה"ד, וכי מקדיש לה כהן דין שדה אחוזה אית לה ולכשיגאלנה וכו'. מבואר מדבריו, דמאי דקיימא לן לקמן (עמוד ב) דהלויים גואלין לעולם, היינו דווקא בארבעים ושמונה עיר ולא בשדה היוצאת להם ביובל, וכדאמרינן לקמן (לג): גבי מכירת ערי הלויים. אמנם הטורי אבן (ראש השנה כט. ד"ה דתנן כהנים), כתב, דדווקא כהן המקדיש את שדה החרם דינה לצאת ביובל לכהנים, אבל שדה אחוזה היוצאת לו ביובל, כיון דכתיב בקרא "תהיה אחוזתו" דינה כשדה אחוזתו לכל מילי.

דף כו ע"ב

ט תוס' ד"ה אלא הכא, בתוה"ד, ואם כן לרבי אליעזר נמי פירושא דקרא הכי הוא. כתב הגרי"פ פערלא (על הרס"ג לא תעשה רנה), דהיינו דווקא ללישנא קמא דרבי אליעזר דבעלים ביובל שני נמי כאחר דמי, ואיכא למימר דהקרא איירי בגוונא דביובל ראשון לא נפדה כלל, וגם בגוונא דנפדה ביובל ראשון על ידי אחר. אבל ללישנא בתרא דבעלים אף ביובל שני יכול לפדותה, על כרחך דקרא חדא קאמר, דאם לא יגאל הבעלים אלא מכרה הגובר לאיש אחר תצא השדה ביובל לכהן.

י מתני', הרי היא כשדה אחוזה. פירש רש"י בר"ה הלוקח שדה, בסוה"ד, דאם לא גאלה הוא וגאלה אחר יוצאה לכהנים ביובל. מיהו על מה שאמר רבי יהודה ורבי שמעון דאף היכא דהקדיש בחיי אביו, דילפי מקרא דכיון שעומד ליפול לו בירושה אף בהקדיש קודם מיתת אביו נחשב כשדה אחוזה, לא שינה הנפקא מינה, והקשה הקובץ שיעורים (בבא בתרא עא: אות רצג), הא כיון דבשעת הקדשו לא היה לו כח טפי מן היובל דהא אכתי שדה מקנה היא אצלו, אמאי חל הקדשו לעולם ויוצאה לכהנים. אמנם הרשב"ם (שם) ד"ה ואחר כך, ביאר הנפקא מינה לדידהו לענין פדיון בסלע ופונדיון לשנה. אמנם הקהילות יעקב (סימן ז) כתב לבאר, דכל האי דינא דמקדיש שדה מקנה חשיב מקדיש דבר שאינו שלו, היינו דוקא משום דהכי דינא דאמרה תורה דהדרא לבעל האחוזה. אבל בלוקח שדה מאביו דגילתה תורה דהאי שדה כיון דראויה להיות שדה אחוזה אינה חוזרת ביובל, שפיר מעיקרא בשעת הקדשו הקדיש דבר שהוא שלו. ועיין באות הבאה.

יא מתני', הרי היא כשדה מקנה. פירש רש"י בר"ה כשדה מקנה, דאם בא

הדרה היוזמי

מסכת ערכין דף כו – דף כז

טו שבט – טז שבט התשע"ב

מקדיש דבר שלא בא לעולם, מאי נפקא מינה בהא דלא גאלה מיד הגזבר, הא מכל מקום אינו יכול להקדיש דבר שאינו שלו וכדאמרין במתניתין. (יח) גמ', בעלמא לרבי שמעון ורבי יהודה קנין פירות קנין הגוף והכא קרא אשכח. כתבו התוס' בגיטין (מח.) ד"ה לא, דדיחויא בעלמא הוא, דהא רבי יהודה גופיה סבירא ליה גבי דינא דיום או יומים דקנין פירות לאו קנין הגוף. ועיין בתוס' בבבא בתרא (ג): ד"ה קנין פירות שכתבו, דצריך לגרוס בסוגיין "לעולם אימא לך לרבי שמעון קנין הגוף".

דף כז ע"א

(א) גמ', לכתוב רחמנא אם משדה מקנתו אבל לא שדה אחוזתו וכו'. כתב התוס' יו"ט, דמגירסת הגמ' נראה, דילפינן לה מ"מם" יתירא. אמנם לגירסת רש"י בד"ה והכא קרא מבואר, דכל תיבת "משדה" מיתירא היא. ואמנם עיין בהגהות הב"ח (אות א) דתיקן בדברי רש"י כגירסת דידן.

(ב) גמ', וכי תימא בשנת היובל עצמה הניחא לשמואל וכו'. הקשה ההפלאה שבערכין, הא טעמא דשמואל דהמקדיש בשנת היובל לא קדשה היינו מקל וחומר דאם הקדישה כבר יוצאה, לא כל שכן דלא תקדוש וכדאמרין לעיל (כד.), והאי קל וחומר לכאורה שייך בין בישראל ובין בכהנים. ומאי טעמא אמרינן במתניתין דכהנים מקדישים לעולם. ותיקן, דהא דאמרין דבשנת היובל יוצאה מידי ההקדש, היינו משום דיוצאה לכהנים בחינם, וכשיטת רבי שמעון לעיל (כה:). וכמבואר התם. והאי דינא איתא דווקא בישראל שהקדישה. אבל כהנים שגואלין לעולם, אף בשנת היובל לא פקע כח הקדש מינה, וליכא למיעבד קל וחומר שלא יוכל להקדישה בשנת היובל.

(ג) גמ', אלא לרב מאי איריא כהנים וכו'. הקשה ההפלאה שבערכין, הא איתא לעיל (כד:) דאף רב מודה דאליבא דרבנן דלא דרשו "עד ועד בכלל", מאי דכתיב בקרא "אם משנת היובל" היינו משנה לאחר היובל, אבל בשנת היובל גופה אינו יכול להקדישה, ואם כן נימא דמתניתין כרבנן איתא. ותיקן, דאי לרבנן דמקרא יליפי לה, ליכא לחלק בין ישראל לכהנים ואף כהנים אינם יכולים להקדישה בשנת היובל. נולכאורה אכתי תיקשי, למה שכתבו התוס' לעיל (כד:) ד"ה סוף סוף, דאי לאו קל וחומר, אף רב היה מודה לשמואל דכוונת הקרא אף לשנת היובל עצמה. ועיין בשיטה מקובצת לעיל (כד: אות ח) דכתב, דכיון דרב סבר כרבי ניחא לגמ' לתרץ בכל מאי דאפשר לאוקמי כרבי. והוא הדין איכא למימר הכא. (ח.ו.א.).

פרק המקדיש את שדהו

(ד) מתני', המקדיש את שדהו בשעה שאין היובל אומר לו פתח אתה ראשון. פירש רש"י בד"ה שהבעלים, ד מתניתין נקטה "בשעה שאין היובל נוהג", משום דלישנא ד"אומר לו פתח אתה ראשון" לא משכחת אלא בהאי גונא, דאילו בשעה שהיובל נוהג הרי פדיונה קצוב בתורה. ומשמע דעיקר דינא דמתניתין דיש לבעלים זכות קדימה, היינו אף בשעה שהיובל נוהג. ועיין לקמן אות ז' מה שהובא מדברי הרמב"ם והראב"ד.

(ה) מתני', נמצא מפסיד איסר. כתב התפארת ישראל, דלאו דווקא איסר, דהא הפסיד אף את חומשו. אלא תנא אשעת הפדיון קאמר דאז מפסיד איסר, דאילו חומש התחייב כבר מיד משעת הקדשו.

(ו) תוס' ד"ה המקדיש שדהו, ויש בו ריוח להקדש לפתוח תחלה הבעלים משום החומש וכו'. העיר ההפלאה שבערכין, דהא אף בזמן שהיובל נוהג דפודה בערך קצוב איכא חומש. וכתב, דצריך להגיה בדברי התוס' "יעוד מפני החומש". וכוונתם, דבזמן שאין היובל נוהג דאיכא לטעמא דאידי דחביבא ליה וכדאמרין בגמ' ואיכא נמי חומש, ומשום הכי יש לכפותו לפתוח תחילה וכדמסקינן בגמ'. אבל בזמן שהיובל נוהג דליכא אלא חומש, אין לכפותו וכשיטת הרמב"ם שהובאה באות הבאה.

(ז) גמ', מאי אומרין כופין. כתב הרמב"ם (פ"ה מערכין ה"א), דווקא בזמן שאין היובל נוהג כופין דכיון דסופה להפדות כופין אותו לפדותה ראשון מפני ריוח הקדש. אבל בזמן שהיובל נוהג שאם אינה נפדית הרי מתחלקת לכהנים, אף דמצוה לפדותה, מכל מקום אין כופין אותו. והראב"ד (בהשגות) כתב, דמצות גאולת האדון שנאמרה בתורה ודאי דבשעה

לפדותה פודה בשוויה. ועיין לעיל (יד). דאיפליגו בה תנאי אי שדה מקנה נפדית בשוויה, או דאף היא נפדית בחמישים שקל כסף. נועיין באות הקודמת, ולכאורה צריך עיון אי כדברי הקהילות יעקב, מאי טעמא לא עמד רש"י בנפקא מינה הקודמת דהוויא לכולי עלמא, ושינה לנפקא מינה אליבא דחד מאן דאמר, ולכאורה אי אמרינן דרש"י נמי אית ליה דליכא להאי נפקא מינה וכסברת הקובץ שיעורים, אדרבא יש לומר, ששינה הנפקא מינה בדוקא ואף דאתיא אליבא דחד מאן דאמר, וצריך עיון.

(יב) מתני', שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. הקשה התוס' יו"ט, למה לי טעמא, הא כתיב בהדיא בקרא "בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו" (ויקרא כו, כד). ותיקן, דאי מקרא הוי אמינא דווקא היכא דהקדישו ופדאהו ישוב השדה לאשר קנהו מאתו, דבהכי איירי קרא, להכי קמשמע לן מתניתין דלעולם חזור משום דאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. [אמנם מדברי התוס' בד"ה שדה מקנה נראה, דמתניתין לאו לאפוקי מפשטא דקרא אתי]. ועיין רש"י לקמן (כו). דהעיר, דאי איכא נפקא מינה לדינא בהאי טעמא, הא תליא בפלוגתא דרבי שמעון ורבנן אי דרשינן טעמא דקרא. ובקהילות יעקב (סימן ז) כתב, דאי מהאי קרא, הוי אמינא דכי היכי דשדה אחוזה יוצאה לכהנים ביובל וקאמר רבי יהודה לעיל (כה:): דנותן דמים, והיינו משום דאף דגזירת הכתוב היא דיוצאה לכהנים מכל מקום אין הקדש יוצא בלא פדיון, הוא הדין נימא בשדה מקנה שחורת לבעלים דמכל מקום בעי ליתן דמים להקדש משום דאין הקדש יוצא בלא פדיון, ולהכי קאמרה מתניתין דאף טעמא איכא ביה דהא אין מקדיש דבר שאינו שלו, והקדשו היה רק לזמן ואין הבעלים צריך ליתן דמים להקדש.

(יג) מתני', שם. כתב המנחת חינוך (מצוה שנה אות ט), דאף בגוונא דלקחה לששים שנים דבכהאי גונא אינה חוזרת לבעליה ביובל, מכל מקום לא אמרינן דיוצאה ביובל לכהנים, דהא קרא בכל שדה מקנה קאמר דאינה חוזרת לבעליה ביובל. ומתניתין נקטה להאי טעמא משום דשייך ברוב פעמים. נולמבואר באות הקודמת דאיכא נפקא מינה בהאי טעמא טפי ממאי דילפינן מהאי קרא, יש לרן האם אף בגוונא דהמנחת חינוך נימא האי דינא].

(יד) מתני', הכהנים והלוויים מקדישין לעולם וגואלים לעולם. השפת אמת נסתפק האם גאולת הכהנים בשוויה, או דאף גבייהו נאמר השיעור דחמישים שקלים. ועיין לעיל (כה:): אות כ'. אמנם המנחת חינוך (מצוה שנה אות ט) כתב, דמסתברא דכיון דהרי היא להקדש לעולם, אין לה קצבה של חמישים ופודאה בשוויה.

(טו) רש"י ד"ה הלוקח שדה מאביו, בסוה"ד, ואם לא גאלה הוא וגאלה אחר יוצאה לכהנים ביובל. כתב התוס' יו"ט, דאין לומר דכוונת רש"י דאם לא גאלה אחר אינה יוצאה, דהא רק רבי אליעזר סבר כן. אלא כוונתו, אם לא גאלה הוא אִי נמי גאלה אחר.

(טז) גמ', דרבי מאיר סבר קנין פירות קנין הגוף. פירש רש"י בד"ה רבי מאיר, דכיון דקנין פירות קנין הגוף, לא אהני מידי מיתת האב, דהא אף בלא מיתתו הוי ליה כבר קנין פירות שהוא קנין הגוף. וכתב ההפלאה שבערכין, דאף דאיכא נפקא מינה בהא דאינה יוצאה ביובל, מכל מקום השתא ליכא נפקא מינה מידי. אמנם הקשה, דהא רבי מאיר גופיה סבירא ליה (בבבורות נב): דמתנה אינה חוזרת ביובל. ואם כן, שפיר איכא נפקותא במיתת אביו, דקודם שמת לא היה יכול ליתנה במתנה באופן שלא תחזור ביובל, דהא אף לדידיה לית בה לאחר היובל, אמנם השתא דירית מאביו, שפיר יכול ליתנה במתנה לעולם. ועיין בעולת שלמה שכתב, דכיון דעתה קנויה לו לגמרי אף בלא מיתת האב ורק בשעת היובל תחול הירושה, כל שלא הגיע היובל אינו יורש מאביו, ואינו יכול ליתנה במתנה לעולם, אף דאביו כבר מת.

(יז) תוס' ד"ה שדה מקנה, בתוה"ד, ורש"י פירש בפירושו החומש דאפילו לא גאלה אחר. וכתב התוס' יו"ט, דאית דגרסי ברש"י בפירושו החומש "דאם לא יגאל וימכרנה גזבר לאחר, או אם יגאל הוא", ומבואר, דדווקא אם נגאלה מיד הגזבר חוזרת לבעלים הראשונים. [ואמנם לגירסת דידן (ויקרא כו, כב) איתא "או אם לא גאלה הוא", והיינו כפירוש שכתבו התוס']. ועיין במשנה למלך (פ"ד מערכין הכ"ו) שתמה על אותה גירסא, דכיון דאין אדם

מינה בבבא מציעא (נד). דאין ההקדש נפדה בקרקעות ובשטרות. (ז) גמ', והבא בפורין בדבר שאין בחומשו שוה פרוטה. כתב השפת אמת, דנראה דמאן דאמר דאין פורין בדבר דאין בחומשו שוה פרוטה, היינו אף בגוונא דאחר פודהו, ולא דווקא היכא דהבעלים פורין דמחויבים להוסיף חומש. ועיין בקהילות יעקב (סימן י) דהאריך להוכיח דבדיעבד אף אם אין בחומשו שוה פרוטה פדיונו פדוי.

(יח) תוס' ד"ה רבי יוסי סבר, בסוה"ד, ונראה דכביצה היינו שוה פרוטה. עיין בפסקי תוס' (סימן סט) דדווקא בירושלים הביצה שוה פרוטה משום שאין מגדלין בה עופות. ועיין במעשה חושב שהאריך, אי האידנא דאין בית, נהג האידנא, דהרי כתבו התוס' בד"ה אמר רבי יוסי בחד תירוצא, דאורתו מעשה לאחר חורבן היה.

(יט) מתני', חזר בו של חמישים ממשכנים מנכסיו עד עשר. כתב בפירוש רבינו גרשום, דהיינו טעמא משום דאמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט. ועיין במגיד משנה (פ"ט ממכירה ה"א) דכתב, דבכהאי גוונא נדלא הקדיש אלא אמר בכמה ירצה לפדותו לא אמרינן "אמירתו לגבוה כמסירתו להדיוט" אלא מדבריהם.

(כ) מתני', הבעלים אומרים בעשרים וכל אדם בעשרים הבעלים קודמים מפני שהן מוסיפין חומש. כתב השפת אמת, דמסתברא דהיכא דהבעלים קדם ואמר בעשרים כפשוטו לשון מתניתין, אף בלאו האי טעמא דהבעלים מוסיפים חומש יש להקדימו דהא מצוה דידיה הוא, ומתניתין לא איירא בגוונא דהבעלים קדם, אלא דתרווייהו אמרו כהדדי. והמעשה חושב כתב, דאי מקדימים אותו משום דמצוה עליה רמיא, כל דתפס השני וגאלה אין מוציאין מידו, אבל משום האי טעמא דמוסיף חומש, אף אם השני תפס מוציאין מידו.

(כא) מתני', שם. כתב השפת אמת, דמסתברא דאין הבעלים רשאי לשערה בפחות משוויה כי היכי דיעלה קרן דידיה עם החומש כשיעור שוויה, משום דמצות החומש ליתן חומש טפי על שוויה.

דף כז ע"ב

(כב) מתני', הבעלים נותנים עשרים ושש. הקשה השיטה מקובצת (אות א), וכי מפני שהעלו בדמים טפי מכדי שוויה נכופו לבעלים ליתן דמיה. ותירץ, דאם יודע דהעלוא טפי משוויה, יכול הבעלים לומר דיפדוהם והוא יוסיף החומש. וכן כתב הרש"ש, והוסיף, דיש להסתפק, אי בעי ליתן החומש על העשרים שאמר הוא, או דסגי שיוסיף רק ארבעה סלעים כדי שעם העשרים ואחת שרוצה האחר ליתן, יעלה כפי שיעור קרן וחומשו דאמר הוא. וכתב, דכהאי גיסא נראה מלשון הגמ' להלן "אוקי גברא בחריקין".

(כג) מתני', הבעלים נותנים עשרים ושש. פירש רש"י בד"ה עשרים ושש, דעל כורחו יתן אותו סלע שהוסיף זה. אמנם הרמב"ם (פ"ח מערכין ה"ה) כתב, דדווקא היכא דהבעלים הוסיפו פרוטה על הסלע דהוסיף השני, יש לחייבו בעשרים ואחד ופרוטה וחומש. אבל אם שתק אין מחייבים אותו אלא ליתן עשרים כפי שאמר ועוד חמש לחומשו. ועיין לקמן אות כט בביאור שיטתו.

(כד) מתני', שאין מוסיפין חומש על עילוי של זה. הקשה הקהילות יעקב (סימן ח), דאם עילוי של זה חשיב שוויו, אמאי אינו מוסיף עליו חומש, ואי לא חשיב שוויו, מהיכי תיתי לחייב הבעלים אותם דמים. וביאר, דבאמת לאו שוויו הוא, ומשום הכי אינו מוסיף עליו חומש, דהחומש הוא חומש משוויו בשוק או משוויו כפי שהעריכו הבעלים, אלא דכיון דיכול ההקדש לקבל עליו יותר מדמי שוויו, הוי כאומר ההקדש לדידי שווי לי טפי, ואין הבעלים יכול לפטור עצמו לפי שוויו שבשוק.

(כה) גמ', משלשין ביניהם. עיין מה שפירש רש"י ד"ה לא שנו, באופן השילוש. אמנם הרמב"ם (פ"ח מערכין ה"ד) כתב, דמשלשין ביניהם כל היתרה על העשר ששילם הראשון וכל אחד נותן להקדש בשוה. והראב"ד (שם) השיגו, מדאקשי בסוגיין מחזור בו של ארבעים אמאי משלם עשר, הא יכול לומר דליתן בן חמישים בהדיה, ומבואר דאין משלשין ביניהם בשוה, דאי משלשין ביניהם בשוה הרי עולה לכל אחד עשר. וכתב הכסף משנה, דבריש סוגיין ודאי סבירא לן דכל אחד מפסיד כפי הוספתו בערך, אבל

שהיובל נוהג נאמרה, ואין הפרש בין שעה שהיובל נוהג לשעה שאין היובל נוהג, דלעולם כייפינן לאדון לפדותה. ומאי דכתבה מתניתין "בשעה שאין היובל" היינו משום שאר ענינים דקתני התם ונהיינו המשנה הבאה דוודאי קאי בזמן שאין היובל נוהג. וכתב ההפלאה שבערכין דכן נראה נמי מדברי רש"י בד"ה שהבעלים נותנין חומש שפירש, דלהכי קתני מתניתין בזמן שאין היובל נוהג, משום דבזמן שהיובל נוהג אין צריך לשואלו בכמה. ומבואר, דעיקר דין הכפיה נאמר אף בזמן שהיובל נוהג.

(ח) גמ', שם. כתב המעשה חושב, דבהא דנקט התנא "אומרי" ולא "כופין", אתי לאשמועינן דהאי כפייה בדברים היא ולא בשוטיין.

(ט) גמ', שם. כתב הזבח תורה (ד"ה כופין אותו), דלפירוש התוס' בד"ה מאי אומרינן דכופין משום חשש תקלה, וכן לדעת הרמב"ם (באות הקודמת) דהכפיה היא משום ריוח ההקדש, נראה דהכפיה מדרבנן בעלמא היא. אבל לדעת הראב"ד (שם), דהכפיה היא משום מצות הפדיה, יש להסתפק האם אף מדאורייתא כייפינן ליה, או רק מדרבנן.

(י) רש"י ד"ה והתניא כופין, כתב הרש"ש, דהוא דיבור אחד עם הדיבור שלאחריו. וכוונת רש"י לומר דהכפיה היא משום דמצות גאולה באדון כדאמרינן בבכורות (יג). [וכן נראה מדברי התוס' בד"ה מאי אומרינן, שהקשו מאי שנא משאר מילי דאמרינן בבכורות (יג). דאיכא מצות קדימה].

(יא) גמ', תיפוק ליה דאידי דחביבה עליה טפי ופריק ליה. הקשה הלחם משנה (פ"ה מערכין ה"א), דניחא לשיטת הרמב"ם (באות ז) דמתניתין איירא דווקא בזמן שאין היובל נוהג. אבל לשיטת הראב"ד דמתניתין איירא אף בזמן שהיובל נוהג, מאי מקשינן דתיפוק ליה דאידי דחביבה, הא בזמן שהיובל נוהג ליכא להאי טעמא. וכתב ההפלאה שבערכין, דוודאי דמתניתין איירא דווקא בזמן שאין היובל נוהג, וכדקתני "פתח אתה ראשון". אלא דהאי דינא משכחת אף בזמן שהיובל נוהג, ומאי דנקיט תנא דווקא בזמן שאין היובל נוהג, משום סיפא. ועיין באות יד מה שהובא בשם הגר"א.

(יב) גמ', שם. הקשה המעשה חושב, הא וודאי טעמא דלפי שהוא מוסיף חומש עדיפא, דהא לא מסתברא דמשום חביבותא יוסיף טפי על הקרן עד שישוה כקרן דאמר חבירו וחומשו. ותירץ, דכוונת הגמ' להקשות, דלינקוט מתניתין נמי לטעמא דמשום חביבותא ויהני אף לשדה מקנה דאין בה חומש.

(יג) גמ', שם. הקשה הרש"ש, הא מתניתין דאמרה דהוא פותח ראשון, דווקא אמרה לטעמא ד"לפי שהוא מוסיף חומש", דאי מטעמא דפריק ליה טפי אידי דחביבא ליה, אף אם חבירו פתח תחילה הוא יוסיף על שומתו משום חביבותא. אבל לטעמא דחומש, הרי אם החליט בדעתו לפדותה בעשרים וחבירו יאמר מעיקרא עשרים ואחת, הבעלים לא ירצה לפדותה כלל, ומשום הכי בעינן שהוא יפתח תחילה. ועיין באות הבאה.

(יד) גמ', שם. כתב בהגהות הגר"א, דהאי קושיא אתיא כשינויא דמתניתין "אומרי" קאמר ולא "כופין", ושפיר מקשינן דתיפוק ליה דיש להקדים הבעלים משום דטפי ופריק ליה. אבל להאי שינויא דמתניתין נמי "כופין" קאמר, פשיטא דבעינן לטעמא דמוסיף חומש. דאי לאו דמוסיף חומש, היכי דהוא אמר בעשרים ואחר אמר בעשרים ואחת אמאי יכפוהו לפדותו בעשרים להפסיד ההקדש. אמנם כתב, דמדדקשו התוס' בד"ה מאי, אמאי כופין הכא טפי משאר מקומות דמצוה להקדים, מבואר דסברי דאף להאי טעמא דמצוה יש לכפותו.

(טו) גמ', ועוד מצות גאולה באדון. הקשה הרש"ש, מאי קשיא ליה, דלמא מתניתין טעמא דקרא קאמרה, כי היכי דאמרה מתני' לעיל (כו): טעמא דקרא לדינא דהמקדיש שדה מקנה חזרת לבעלים ביובל. והעולה שלמה כתב, דאי משום טעמא, הא האי טעמא שייך דווקא בזמן הבית דאיכא ריווח להקדש, אבל בזמן שאין היובל נוהג דאין רווח להקדש הוי אמינא דלא בעינן להקדימו, ושפיר מקשינן תיפוק ליה משום דמצוה באדון. ועיין באות הקודמת.

(טז) גמ', דכולי עלמא שוה כסף ככסף. פירש רש"י בד"ה והא קיימא לן, דאמרינן בבבא קמא ישיב לרבות דשוה כסף ככסף. ועיין בתוס' קידושין (ב). ד"ה בפרוטה שכתבו, דבהקדש ילפינן לה מהאי כלל פרט וכלל דילפינן

בתוספת דינר הם קודמים. ותיריך, דעדיפא למתניתין לנקוט בסלעים שלמים. [דהיינו דאמר מעיקרא עשרים ואחד].

דף כח ע"א

(א) **מתני'**, **מחרים אדם מצאנו ומבקריו**. כתב השיטה **מקובצת** (אות א), דהאי צאנו ובקריו חדא מילתא היא, וכן מעבדיו ומשפחותיו חדא מילתא היא, ושפיר מהני להחרים כל צאנו ולשייר מבקריו, וכן למכור כל עבדיו ולשייר משפחותיו, דהא בגמ' ילפינן לה מדכתיב "מן הבהמה ולא כל הבהמה", ומדכתיב "מן האדם ולא כל אדם", הרי דאם שייר איזו בהמה או איזו אדם שרי. [ולכאורה יש להעיר, בדמסקנת הסוגיא אמרינן ד"בהמה" לאו למעוטי מבהמה ולא כל הבהמה, אלא "מכל אשר לו" ילפינן לה. ודלמא באמת בעי לשייר מכל מין ומין, וכדכתב הרמב"ם (פ"ו מערכין ה"ב) גבי מטלטלין. (ח.ו.)]

(ב) **מתני'**, **ואם החרים את כולם אינם מוחרמים דברי רבי אליעזר**. כתב הרמב"ם (בפירוש המשנה), דאם עבר והחרים הכל מוחרם וכתנא קמא. וכן פסק בהלכותיו (פ"ו מערכין ה"ב). וכתב הכסף משנה, דמדקאמרינן דברי רבי אליעזר, משמע דתנא פליג עליה, וכן מבואר להדיא בתוספתא (פ"ד ה"י). ועיין במרכבת המשנה שכתב, דכוונת הרמב"ם לסתמא דמתניתין **לעיל** (בג): דהמקדיש נכסיו מעלין לו תפילין. [ואף דבתוספתא (פ"ד ה"י) מבואר להדיא דרבי אליעזר גופיה סבירא ליה דדווקא בחרם אינו יכול להחרים כל נכסיו. כבר הביא בחזון יחזקאל (שם) גירסא דאף בהקדש אינן קדושים אליבא דרבי אליעזר. ועיין שם שהאריך טובא בסברות].

(ג) **גמ'**, **מכל אשר לו ולא כל אשר לו**. כתב הרמב"ם (פ"ח מערכין ה"ג), דהמקדיש כל ממונו אינו חסידות אלא שטות דהרי מאבד כל ממונו ויצטרך לבריות. ועיין עוד בדבריו (פ"ה מדעות ה"ב).

(ד) **גמ'**, **מבהמה ולא כל בהמה**. הקשה הר"י פיק (על הגליון), דבקרא כתיב "ובהמה" ולא "מבהמה". וכתב הרש"ש, ד"מאדם" דכתיב ברישא קאי אף אבהמה דכתיב בתריה, והוי כדכתיב "מבהמה".

(ה) **גמ'**, **יכול לא יחרים ואם החרים יהו מוחרמין תלמוד לומר אך**. כתב המעשה חושב, דאף לדעת רבא בתמורה (ד): "דכל מילתא דאמר רחמנא לא תיעבד אי עביד לא מהני", הכא בעינן קרא. משום דהני מילי באיסורים דאסורים מחמת עצמן, אבל הכא דמשום הנהגת דרך ארץ הוא, הוי אמינא דאי עביד שפיר מהני.

(ו) **גמ'**, **יכול אדם יחרים בנו ובתו וכו'**. כתב השיטה **מקובצת** (אות ו) בשם הרא"ש, דנקט בנו אגב בתו, דבשלמא בתו סלקא דעתין דכיון שיש לו בה זכות למוכרה, יכול להחרים. אבל בנו שאין לו זכות בו מה יחרים. ובשם הר"י כתב, דכיון דזוכה במציאתו מדרבנן סלקא דעתין דיכול להחרים. [ולכאורה צריך לומר, דלאו למימרא דקרא לאפוקי חחרמת בנו אתי, דהאי טעמא אינו מועיל מדאורייתא, אלא דאחר דילפינן מבהמה דיכול להחרים דווקא דבר שיכול למוכרו, הוא הדין דאינו יכול להחרים הזכות במציאתו שיש לו בבנו מדרבנן. (ח.ו.)]

(ז) **גמ'**, **מה בהמה יש לו רשות למוכרה אף כל שיש לו רשות למוכרה**. כתב הזבח תורה (ד"ה יכול יחרים), דנראה פשוט דהני מילי בחרם דעיניו הקדש גופו של דבר לשמים, וכיון דאין יכול למוכרו אינו יכול להחרים. אבל להקדיש את הזכות שיש בהם שפיר מהני. ועיין מכתבי תורה (להגאון רבי יוסף ראזין, סימן רפא) שכתב, דכי היכי דכתב הרמב"ם (פ"ד מעבדים ה"י) דאינו יכול למכור עבד עברי, הוא הדין דאינו יכול להקדישו.

(ח) **גמ'**, **אף כל שיש לו רשות למוכרה לעולם**. מבואר מסוגיין דאין אדם יכול למכור עבד עברי ידידה. ולכאורה הוא מקור דברי הרמב"ם (פ"ד מעבדים ה"י) דכתב, "וכן עבד עברי לא יכול למכור לאחר ולא ליתנו". ועיין בתשובה מיראה (על הרמב"ם שם) מה שכתב בזה.

(ט) **גמ'**, **היינו תנא קמא וכו'**. העיר המוצל מאש, הא תנא קמא לא הזכיר בדבריו כלל דאף בהדיוט יחוס על נכסיו, ואמאי מקשינן ארבי אלעזר בן עזריה היינו תנא קמא. וביאר, דהאי קל וחומר דבר פשוט הוא, ואף דתנא קמא לא אמרו להדיא וודאי דמורה ליה, ושפיר מקשינן מה הוסיף אדברי תנא קמא.

למאי דמסקינן, דמתניתין איירא בחזרו בהן בבת אחת, שפיר איכא למימר דכיון דהסכימו בדעתם למיהדר בהדדי, הרי נעשו שותפין בהפסד ומשום הכי על כולם להפסיד בשוה.

(כו) **גמ'**, **למימרא דחומש עדיף ורמינהו וכו'**. ביארו התוס' בד"ה למימרא, דקושיית הגמ', אמאי גבי מעשר לא תנן דכופין את הבעלים ליתן סלע וחומשו ועוד איטר. וכתב האור שמח (פ"ח מערכין ה"ה), דלדברי הרמב"ם (פ"ח מערכין ה"ד, שהובאו דבריו באות הקודמת), אתיא קושיית הגמ' כפשוטה, דגבי מקדיש שדהו תנן דעדיף קרן דידיה אף היכא דחבירו נותן טפי על הקרן, ואילו גבי מעשר תנן דעדיף קרן דחבירו דמוסיף על קרנו. ועלה תירצו, דשאני הקדש דאיכא רווחא דחומש להקדש, שהוא טפי מקרן דחבירו, אבל במעשר דהוא רווחא דידיה, טפי עדיף קרן דחבירו.

(כז) **גמ'**, **שם ביפה עינים ציין, דבירושלמי (פאה פ"ד ה"ב) תירצו, דשאני חומש דמעשר דיכול להערים עליו, דהא יכול ליתן מעות לבני ביתו שיפדום ויפטר מן החומש, ולהכי חבירו דמוסיף על הקרן עדיף טפי. [וכן פירש הרע"ב שם במעשר שני]. [אמנם לפי מה שביארו התוס' בד"ה למימרא, דעיקר קושיית הגמ' אהיה דמעשר שני, אמאי לא יכפוהו ליתן כפי שאמר האחר, פשיטא דלא מהני תירוץ הירושלמי].**

(כח) **גמ'**, **ולימרו הבעלים אתי גברא בחריקין**. הקשה הרש"ש, דלמא כייפינן ליה משום דמצוה באדון. ועיין בהגהות הגר"א לעיל (עמוד א) דפירש, דקושיית הגמ' קאי אהאי שינויא דלעיל (עמוד א) ד"מתניתין כופין קאמר", דלהאי שינויא וודאי טעמא דמתניתין לאו משום ד"מצוה באדון" אלא משום ד"מוסיף חומש", ושפיר מקשינן דלימא אתי גברא בחריקין, דכיון דאין ההקדש נפסד אמאי יכפוהו לפדותו בעשרים וחמש ולהוסיף חומש.

(כט) **גמ'**, **אלא אמר רבא דאמור בעלים פרוטה ולא דק**. כתב הכסף משנה (פ"ח מערכין ה"ה), דדעת הרמב"ם דמאי דקאמר רבא "דאמור בעלים פרוטה" קאי אכולה מתניתין, דמאי דאמרינן דאם אמר בעשרים ואחר אמר בעשרים וחמש נותנים הבעלים עשרים ושש, היינו דווקא היכא דהבעלים גופיה הוסיף פרוטה על עלויו של זה, אבל בלאו הכי אינו חייב ליתן אלא כפי שאמר מעיקרא. ולדבריו מאי דקתני דאין מוסיף חומש על עלויו של זה, היינו דאינו מוסיף חומש על מה שהוסיף אמה שאמר מעיקרא מחמת עלויו של האחר.

(ל) **רש"י ד"ה דאמור בעלים ברישא דינר**, יותר על עשרים דמטי חושבנא דקרן וחומש לכ"ה ודינר. כתב ההפלאה שבערכין, דרש"י לא דק למיכתב החומש דינר, וכן למאי דמסקינן דאמור בעלים בפרוטה, יש לו ליתן אף החומש דפרוטה. כמבואר להדיא בראב"ד (פ"ח מערכין ה"ה).

(לא) **גמ'**, **אמר רב חסדא לא שנו אלא שלא נישום הקדש בשלשה וכו'**. הקשה במעשה חושב, במאי איירי הכא, אי מעיקרא לא שמאווה עשרה כדינו, אמאי אזלינן בתר שווי דאמר הוא, ולא בתר מה שאמר האחר, לומר דהוא שווי ויוסיף חומש על עלויו דאחר. ואי איירי דמעיקרא שמאווה עשרה כפי שאמר הוא, מהיכי תיתי יש לחוש לשלשה שאמרו כפי שומת האחר, הא שומת העשרה שהם מרובין עדיפא, ועיין שם. ובקהילות יעקב (סימן ח) כתב, דאיירי דמעיקרא לא שמאווה בבית דין, ואפילו הכי מהני פדיונה בהכי וכדכתבו התוס' בתמורה (כו): ד"ה לא, דבבעלים גופיה אין שומת עשרה מעכבא.

(לב) **רש"י ד"ה ודינר מאי עבדתיה**. הא אמרת אין מוסיפין חומש על עלויו של זה. העיר המוצל מאש, הא אף אי נימא דמוסיף על עלויו של זה, אכתי אינו עולה לשלושים ואחת ודינר. ותיריך, דמשכחת לה בגוונא דאמר אחר מעיקרא בעשרים וחמש, והיבוהו לבעלים לפדותה בשלושים ופרוטה, והדר קאמר אחר שרוצה לפדותו בעשרים ושש, ונתרצה הבעלים לפדותה בעשרים ושש, דבהאי גוונא כיון דמרצונו הוסיף האחד הוי אמינא דיוסיף עליו חומש דהרי מרצונו הוסיף, ועלה קאמר רש"י דמכל מקום אין מוסיף כלל על עלויו של זה, משום דכל התוספת לאו מרצונו באה לו. ועיין ברש"ש.

(לג) **גמ'**, **אמר רב ששת הכי קאמר וכו'**. הקשה בהגהות הגר"א, דאי נימא דרצו דקאמר היינו רצו מעיקרא כשפתחו, אמאי נקטה מתניתין גוונא דעשרים ושש, אגוונא דעשרים וחמש איכא למימר דאם רצו מעיקרא

מגזירת הכתוב כחרמים וכמכירת בית בבתי ערי חומה. ועיין לקמן בתוס' (לא:): ד"ה דאי, מה שתיצרו עוד.

יח) גמ', ורבי יהודה בשלמא כהנים אין מחרימין שהחרימין שלהם. כתבו התוס' לקמן (עמוד ב), דהאי טעמא לא שייך בקרקעות, דהא אמרינן להלן דמתחלקת לאנשי משמר. אלא לרווחא דמילתא אמר כן, ועיקר טעמא דקרקעות, משום דכתיב "אחוזת עולם תהיה ללוים" ומסתברא דהוא הדין לכהנים. ובמטלטלין, למאן דמקיש לקרקעות פשיטא דאינו יכול להחרימם, ואף למאן דלא מקיש, הא איכא טעמא דאין מחרימין משום דהחרמים שלהם. אמנם הראב"ד בפירושו לתורת כהנים (בחווקת פ"ב) כתב, דדוקא במקדיש שדהו דקדשי שמים הם אמרינן דקנאו השם, ומתחלק לכל הכהנים שבאותו משמר, ואף אם הכהן עצמו הקדישו אינו חוזר לו. אבל חרמי כהנים דלאו קדשי שמים הם דהא לא בעו פדיה, כיון דהחרימו הכהן הרי זכה בו. ועיין בתפארת ישראל (אות כו) שכתב נמי דכהן המחרימים שאני, וביאר דהוי דומיא דקרבת חובה דכהן, דעבודתה ועורה שלו ואינו נותנה לאנשי משמר. ונלכאורה יש להעיר, מהא דאיתא לקמן (לד:). כהאי סברא גבי כהן המקדיש את שדה חרמו, ודחינן, דשאני קדשי דלאו ברשותו הם, ורחמנא זכי ליה, אבל הכא דברשותו הן, כיצד יזכה. ועיין שם ברש"י ד"ה קדשיו. (ח.ו.)

דף כח ע"ב

יט) גמ', החרים שדותיו נותנה לכהן שבאותו משמר. כתב הרמב"ם (פ"ו מערכין ה"ה) דניתנים לכהן שבאותו משמר כשהחרימו. וכתב העולת שלמה, דאף דמגזל הגר ילפינן לה, והתם אזלינן בתר המשמר שעובד בשעה שנותן וכדכתבו התוס' בבבא קמא (קט:). ד"ה לכהן. שאני התם, דמיד כשמת הגר הרי קנה לגזילו, אלא דגזירת הכתוב היא שיתנה לכהנים, ומשום הכי אזלינן בתר שעת התשלומין. אבל חרם דמיד זכו בה הכהנים, שפיר אזלינן בתר שעת חרמו. אמנם החזון איש (בכורות כב, ו) כתב, דנראה דדינו כגזל הגר, דאזלינן בתר שעת הנתינה. דהא אף בחרמים כל שלא הגיע ליד כהן הרי הוא של הקדש ולא זכה בו הכהן. ואפשר דאף הרמב"ם שכתב אותו משמר שבשעת ההחרמה, איירי כשהחרימו ונתן מיד.

כ) גמ', נותנה לכהן שבאותו משמר. כתב החזון איש (בכורות כב, ו), דאינו יכול ליתנה לכל כהן שירצה מאותו משמר. אלא מתחלק לכהני המשמר דומיא דגזל הגר דמינה ילפינן לה, דמוכח בבבא קמא (ק"י). דמתחלק בשוה לכל הכהנים. ומאי דנקט "לכהן", נקט לשון יחיד במקום רבים.

כא) גמ', פגע בו בשבת מאי. כתב רש"י בד"ה פגע בו יובל, דחל בו ביום יום הכיפורים. כתב המשנה למלך (פ"ד מערכין הכ"ד), דנקט רש"י הכי כרבנן דסברי דיובל מיום הכיפורים משמט, והיינו למאי דסלקא דעתין מעיקרא. אבל למאי דמסקינן דרב חייא בר אמי סבר כרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, שפיר אזלינן בתר ראש השנה. ועיין עוד בדבריו שכתב לבאר באופן אחר ודחאו.

כב) גמ', נותנה למשמר היוצא. כתב רש"י בד"ה למשמר היוצא דברשותו התחיל היובל אמש. וברבינו גרשום כתב, דהוא המשמר דהקריב תמידין אמש והיום בשחרית. וכתב המעשה חושב, דרש"י דלא פירש משום הקרבנות, לשיטתו אזיל, דהא פירש בד"ה פגע בו, דאיירי ביום הכיפורים, וביום הכיפורים הא אין עבודה אלא בכהן גדול.

כג) גמ', הא מני רבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה. הקשה הטורי אבן (ראש השנה ח:), דבסוגיין נראה דלרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה, היובל והשמיטה משמטין בחד יומא. ואילו בסוגיא בראש השנה (ח:). מבואר, דאף לרבי ישמעאל שדות חוזרות לבעליהן רק לאחר תקיעת שופר דיום הכיפורים. ותיריך, דמצות יובל מתלי תליא וקאי מראש השנה עד יום הכיפורים, וכל דתקעו בשופר ביום הכיפורים, חייל השמטת היובל למפרע מראש השנה, ונמצא משמטי תרווייהו בחד יומא.

כד) תוס' ד"ה כמאן, בתוה"ד, שהרי אם החרים כהן שדהו אינו חרם דכתיב אחוזת עולם. כתב הזבח תורה (ד"ה הכהנים והלויים אינם מחרימין), דאיכא למימר, דאף דכולי עלמא מודו דמה שאין הכהנים מחרימין קרקעות מהאי קרא ד"אחוזת עולם" נפקא, מכל מקום ביריא לן דהוא הדין קרקעות

י) גמ', איכא בינייהו רבי אילא דאמר רבי אילא באושא התקינו המבזבז אל יבזבו יותר מחומש. בגליון הש"ס להגרע"א (כתובות נ). ציין לדברי הירושלמי (פאה פ"א ה"א), דכך הייתה הלכה בידם ושכחיה, עד שחזרו ויסדוה באושא.

יא) גמ', שם. עיין ברש"י ד"ה חומש דפירש, דתנא קמא לית ליה דרב אילא ורבי אלעזר בן עזריה אית ליה דרבי אילא. ועיין לקמן אות יג ביאור דבריו. ונלכאורה יש לומר דתנא קמא לא פליג, אלא קודם תקנת אושא קאמר, ועלה קאמר רבי אלעזר בן עזריה דאף דמהאי קל וחומר ילפינן דיכול ליתן כל נכסיו ובלבד שישיר לעצמו קצת וכחרמים, מכל מקום איכא לתקנת אושא דלא יבזבו יותר מחומש]. והמוצל מאש כתב, דאיכא למימר דאדרבה, תנא קמא דלא אמר להאי קל וחומר, אית ליה לתקנת אושא ולא בעינן לקל וחומר למילף להדיוט. ורבי אלעזר בן עזריה דקאמר קל וחומר להדיוט, איהו פליג אתקנת אושא וסבר דמקל וחומר ילפינן לה ושרי לבזבו אף טפי מחומש, אלא שישיר מעט לעצמו.

יב) גמ', אל יבזבו יותר מחומש ומעשה באחד שביקש לבזבו וכו'. כתב הרמב"ם (בפירוש המשניות פאה פ"א מ"א), דאינו חייב לבזבו יותר מחומש, אבל אם רצה ליתן דרך חסידות הרשות בידו. והקשה באהבת חסד (פ"ט ס"ד בהגהה), דבסוגיין מבואר דלא הניחו חבירו ליתן טפי מן החומש, והיינו דתקנת אושא היתה דלא להוסיף על החומש. ותיריך, דהרמב"ם סבר דתקנת אושא הייתה להיכא דליכא עניים קמן, ותיקנו דהרוצה לבזבו ולחפש עניים לפרנסם, אל יבזבו יותר מחומש. אבל היכא דקיימי עניים קמן, בהא לא תיקנו, ושפיר יכול ליתן ממדת חסידות טפי מחומש. ועיין שם שהאריך. ובאגרות משה (יור"ד ח"א סימן רמג) כתב, דהאי דינא דתקנת אושא הזכיר הרמב"ם בהלכות ערכין (פ"ח ה"ג). אבל בהלכות מתנות עניים (פ"ז ה"ה) כתב, דמצוה מן המובחר עד חמישית, אבל לא כתב שאל יבזבו יותר. ונראה דסבר, דתקנת אושא לא איירא אלא בהקדש דאין חייב להקדיש. אבל גבי עניים דציוותה התורה לפרנס העניים ליכא לתקנת אושא כלל. ועיין עוד בשיטה מקובצת (כתובות נ) שהביא פירוש רש"י ממהדורא קמא דאל יבזבו יותר מחומש, קאי על הקדש.

יג) רש"י ד"ה חומש, בתוה"ד, רבי אלעזר בן עזריה אית ליה דרבי אילא. הקשה הרש"ש, אי רבי אלעזר בן עזריה מקל חומר יליף, מנלן דאל יבזבו יותר מחומש, נימא "דיו" ורבי אלעזר. וכתב באהבת חסד (פ"כ ס"א בהגהה), דהא מילתא דתקנת אושא וודאי דלא יליף מקל וחומר, דהא לא מצינו האי דינא בחרמים. אלא מקל וחומר יליף דלא יבזבו כל נכסיו ואפילו יש לפניו כמה עניים רעבים, משום דחייך קודמים. ומדהוסיף רבי אלעזר בן עזריה "שיהיה אדם חס על נכסיו" שמעינן דאית ליה נמי תקנת אושא, דהבא לבזבו נכסיו אל יבזבו יותר מחומש.

יד) בא"ד, אלא שישיר לעצמו קצת. כתב הרש"ש, דהיינו כדי פרנסתו, דהא דרשינן בבבא מציעא (לג:). "אפס כי לא יהיה בך אביון", שלך קודם לשל כל אדם.

טו) מתני', שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו. העיר השפת אמת, הא שדה מקנתו עד היובל שפיר הוי שלו, ולמאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף אמאי לא יוכל להחרימו עד היובל. [אמנם למה שכתבו התוס' בד"ה תלמוד לומר בתירוצם השני, נחאו]. ועוד, הא עיקר טעמא כדאמרינן לעיל בגמ' דילפינן לה מיתורא ד"בהמה" דדווקא דבר שיכול למוכרו לעולם יכול אף להחרימו.

טז) מתני', הכהנים והלווין אין מחרימין. כתב השיטה מקובצת (אות ז), דאף אם יחרימו הרי זוכים בהם מיד. אמנם תמה, דמכל מקום יהיה חרם לענין שיהיה בו מעילה עד שיאמר דרוצה לזכות בו. ואף אי נימא דחצירו של אדם קונה לו שלא מדעתו, אכתי איכא למימר דנפקא מינה במחרימים מטלטלין שאינן בחצירו. ועיין במעשה חושב שכתב, דמסתברא דלא בעי כלל קנין, דכיון דהדין הוא דכהן המחרימים מקבל את חרמו, זכה בה מיד. ועיין שם.

יז) מתני', שנאמר כי אחוזת עולם היא להם. הקשה השיטה מקובצת (אות ח ט), אם כן אף מתנה לא יוכלו לתת למאן דאמר מתנה אינה חוזרת ביובל. ותיריך, דמסתברא דהתורה לא הוזהרה אלא מדבר שאינו חוזר

הטובת הנאה דפירש רש"י בסוגיין. וברבינו גרשום כתב, דאף בעולה משכחת לה אותה טובת הנאה, דהא איכא הנאת עורו. וכן פירש רש"י בתמורה (לב). ד"ה הקדש עליו.

(לב) רש"י ד"ה שחל החרם, בתוה"ד, הואיל והוא חייב באחריותה וכו'. הקשה המעשה חושב, אי משום חיוב אחריות, אמאי נותן כל דמיה, הא מסקינן בבבא קמא (עח): דהאומר הרי עלי עולה יכול לפטור עצמו מחיוב האחריות בעולה כל דהוא, ולא דווקא באותה שהפריש.

(לג) בסוה"ד, דהא ודאי אית לה פדיון דלאו גופה איחרם דלאו דידיה. כתב העולת שלמה, דמדברי התוס' בתמורה (לב). ד"ה והאמר, נראה דהחרם חל על הקדשים גופייהו. וכן כתב בחידושי מרן רי"ז הלוי (פ"ד מתמורה ה"א) בדעת הרמב"ם (פ"ו מערכין הלכה יא יב). והוסיף, דמאי דקתני במתניתין "אם נדר נותן דמיהן", היינו דהוא השיעור שבו פודין את החרם שחייל על הקרבן.

דף כט ע"א

(א) גמ', הרי הן כהקדש לכל דבריהן. כתב רש"י לעיל (כח): ד"ה הרי הן כהקדש, דיש בו מעילה. וכן עיין בחינוך (קכז) שכתב, דהנהגה מחרמי כהנים צריך לשלם ההנאה להקדש בתוספת חומש.

(ב) גמ', שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא לה'. כתב השיטה מקובצת לעיל (כח: אות יב), דהאי דרשה מ"לה" דרשינן לה, דהא מדכתיב "קדש קדשים" כבר ילפו רבנן דהחרם חל על קדשי קדשים ועל קדשי קלים כמבואר במתניתין לעיל (כח:).

(ג) גמ', אלא רבי יהודה בן בתירא האי כשדה החרם מאי עביד ליה. כתב רבינו גרשום, דאי למימרא דיש חרם לכהנים, הא מקרא ד"לך יהיה" נפקא.

(ד) גמ', והרי היא תחת ידי. כתב השיטה מקובצת (אות טו), דלאו דווקא תחת ידו, דהרי הקדישה, אלא כוונתו דשייך בה טפי משום דישנה תחת ידו דאכתי לא החזיק בה הגובר. [ושמא יש לומר, דכיון דבידו לפדותה עד היובל ותו לא תצא ממנו, שפיר חשיב דאכתי שלו היא. (ח.ו.ו.)].

(ה) גמ', כמאן כשמואל דאמר הקדש שוה מנה שחיללו על שוה פרוטה מחולל. פירש רש"י בקידושין (יא): ד"ה שחללו על הפרוטה, דהיינו משום דאין אונאה להקדש. והתוס' רי"ד (בבא מציעא נו). כתב, דהיינו טעמא משום דמיד כשחילל ההקדש על שוה פרוטה תופסת את דמיו, ומאחר דנתפס בה הקודש, תו פקע הקדושה מן הקודש, דדווקא בקדושת מובח אמרינן דתופסת את דמיה ואינה יוצאה לחולין. ואם יש במותר דמיה ביטול מקח, הרי יתחייב להשלים המעות, ואם אין בו ביטול מקח אינו חייב להשלים דהא אין אונאה להקדש.

(ו) תוס' ד"ה שקול, ואם תאמר והא אמר וכו'. עיין בראב"ד (פ"ח מערכין ה"ח) שכתב, דמאי דאמרינן דאם הקדיש והחרים בהמה תעקר וכו', היינו באינו רוצה לפדותה. אבל אם רצה יכול לפדותה בפרוטה, וישליך פדיונו לים המלח.

(ז) בא"ד, והא מעשה דפומבדיתא מקרקעי היה. כתבו התוס' בבכורות (נג). ד"ה ואין מחרימין, דאף דמבואר בסוף סוגיין דהאי מעשה היה נמי בקרקעות ומשמע דהיה אף במטלטלין. מכל מקום לא הורה לו רב יהודה אלא בקרקעות. ועיין עוד בשיטה מקובצת (אות ט).

(ח) גמ' אמר עולא אי הואי התם הוה יהיבנא כולהו לכהנים. הקשה השיטה מקובצת (אות ח), היאך אמר דיהיבנא כולהו לכהנים, הרי קרקעות היו ובעי ליתנם לאנשי משמר והשתא אינן ידועין. ותיירך, דאין כוונת עולא דהיה נותנם לכהנים, אלא דינן להנתן לכהנים ולא מהני בהו פדיון. אי נמי, דמקרקעי דחוץ לארץ כמטלטלי דמי, וכדמסקינן בסוף סוגיין. אמנם עיין במעשה חושב שהוכיח, דאף לאחר החורבן איכא המכירים משמרותיהם, וכדאמרינן בתענית (יז). כל כהן שמכיר משמרתו אסור לשתות יין אפילו בזמן הזה.

(ט) גמ', אין בתי ערי חומה. ולכאורה צריך ביאור אמאי לא קתני נמי "בתי ערי החצירים", דמבואר לקמן (לג). דאף בהם נוהג דין בתי ערי חומה דנגאלים תוך שנה ויוצאין ביובל, דנוהג דווקא בזמן שהיובל נוהג. (א.ב.) ואולי יש לומר דשאני בתי החצירים דלא מצינו גבייהו בקרא להדיא דילפינן

שאינם אחוזות, וכגון שהתחלקה להם ביובל על ידי שהקדישה בעליה, נמי אין הכהנים יכולים להחרימה, דלא גרע ממטלטלין דאין יכולים להחרימם. אמנם הרמב"ם (פ"ו מערכין ה"ו) כתב, דשדה היוצאה לכהנים ביובל שפיר יכול להחרימה. וכבר תמה עליו במנחת חינוך (מצוה שנו).

(כה) מתני', אלא נותנים לכהנים כתרומה. עיין בשיטה מקובצת (אות ח) דלא גרס "כתרומה". וביאר המעשה חושב, דהיינו משום דתרומה מתחלקת לכל כהן, ואילו חרמים מתחלקים רק לכהנים שבאותו משמר. אמנם יש לומר דגרסינן לה, ואיכא למימר דקאי אמטלטלין למאן דלא מקיש להו לקרקעות, ויכול ליתנן לכל כהן שירצה כתרומה.

(כו) מתני', סתם חרמים לבדק הבית שנאמר כל חרם קדש קדשים הוא. הקשה השיטה מקובצת (אות ט), הא איכא נמי קרא ד"כל חרם בישראל לך יהיה", ואף אי נימא דהתם איירי במפרש להדיא לכהנים, כמו שפירש רש"י בפירוש התורה ונלכאורה כוונתו לרש"י דויקרא פכ"ז כח, שכתב, שנחלקו רבותינו בדבר, יש אומרים סתם חרמים להקדש ומה אני מקיים (במדבר יח) "כל חרם בישראל לך יהיה" בחרמי כהנים שפירש ואמר הרי זה חרם לכהן, ויש שאמרו סתם חרמים לכהנים, ועיין מה שכתבנו לקמן אות כט] מאי חזית דמוקמית קרא ד"קדש קדשים" בסתמא, וקרא "דכל חרם בישראל לך יהיה" במפרש. ותיירך, דסברא הוא דסתם מחרים דעתו ורצונו שיהיה מוחרם לשמים.

(כז) מתני', סתם חרמים לבדק הבית. כתב התוס' יו"ט (במתניתין), דחרמי בדק הבית וקדשי בדק הבית ענין אחד הם, אף דשמותם חלוקים. וכתב במנחת חינוך (מצוה שנו), דנראה מדבריו דלכל דיני שוים חרמים להקדש, וכי היכי דהקדש אינו נפדה בעבדים שטרות וקרקעות, הוא הדין חרמי בדק הבית, וכן היכא דבעי להוסיף חומש על פדיונו, אף בחרמים בעינן להוסיף. אמנם כתב, דמחרים שדה אחוזה אין דינו כמקדיש, משום דהוא חידוש שחידשה תורה דווקא במקדיש. אמנם בצפנת פענח (פ"ד מערכין ה"ט) כתב, דאף במחרים שדה אחוזה נאמר האי דינא דנפדה בחמישים שקל כמקדיש שדה אחוזה.

(כח) [מתני', שנאמר כשדה החרם לכהן תהיה אחוזתו. לכאורה צריך ביאור מאי ראייה מהאי קרא דסתם חרמים לכהן, דלמא איירי במפרש לכהן. ואמנם השיטה מקובצת (אות י') שהקשה אמאי לא דרשי רבנן מקרא דבמדבר (י"ז) דכתיב "כל חרם בישראל לך יהיה" דסתם חרמים לכהנים, תירך, דיש לומר כיון דבקרא ד"כשדה החרם" כתיב "החרם לכהן" משמע יותר מפורש. מכל מקום עדיין לא נתפרש דאיירינן בסתם ולא פירש. ואולי יש לומר, לפי מה שפירש רש"י בפירוש התורה אקרא ד"כשדה החרם". לא שישוב להקדש בדק הבית ליד הגובר, אלא כשדה החרם הנתון לכהנים שנאמר (במדבר יח) "כל חרם בישראל לך יהיה" אף זו תתחלק לכהנים של אותו משמר שיום הכפורים של יובל פוגע בו. דהיינו דקרא אתי למימר דשדה אחוזה אף דבעליה הקדישה לגבוה, מכל מקום מתחלקת ביובל לכהנים, דומיא דשדה החרם. ואי נימא דסתם חרמים לבדק הבית וחרמי כהנים איירי במפרש, הרי מה דשדה החרם לכהנים הוא משום דכך החרימוהו בעליה, ולא דמיא לשדה אחוזה. (ח.ו.ו.)]

(כט) מתני', אם כן למה נאמר כל חרם קדש קדשים וכו'. כתב השיטה מקובצת (אות י'), דאף דחכמים דרשו לה להאי, מכל מקום אין מקרא יוצא מידי פשוטו, וילפינן מינה דהמחרים נכסיו לבדק הבית היכא דיפרש להדיא.

(ל) מתני', ואם נדבה נותן את טובתו. כתב המהרי"ט (ח"ב סימן ה), דאף דאין טובת הנאה ממון, מכל מקום הכא גורה תורה דיכול להקדישו אף על פי שאינו ממון. ואדרבה, מהכא ראייה דאינו ממון, דאי בעלמא הוי ממון, קרא למה לי.

(לא) מתני', שור זה עולה אומדין כמה אדם רוצה וכו'. עיין ברש"י ד"ה אלא בכדי טובתו, דאומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו בשביל דורון אף דאינו חייב. אמנם רש"י בבכורות (נג) בד"ה הקדש עליו פירש, דאומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה כדי ליתנו לבן בתו כהן להקריבו. וכבר כתבו (שם) התוס' בד"ה הקדש, דמה שפירש רש"י התם משכחת דווקא בשאר קרבנות. אבל בנדר ונדבה דבאים עולה, לא משכחת אלא

הרמב"ם (פי"א ה"ט) משמע קצת דקאי דווקא אשדה אחוזה, עיין שם. נוכח מבוואר בפירוש המשניות להרמב"ם. והוסיף, דמסוגיית הגמ' לעיל (יח:):

מבוואר דקאי דווקא אשדה אחוזה.
יט) מתני', נרה או הובירה עולה לו מן המנין. כתב רש"י בד"ה אינו עולה, דאיירי בשדה הראויה לתבואה אלא דהוא נרה והובירה, ועולה לו מן החשבון משום דאיהו דאפסיד אנפשיה. **והרמב"ם** (פי"א משמיטה הי"א) כתב, דאכלה שנה והובירה שנה. וכתב הכסף משנה, דהרמב"ם לאו דווקא נקט כן, דהוא הדין בהובירה שנתיים, דאיהו דאפסיד אנפשיה, ועולה לו מן המנין. אמנם **הרדב"ז** פירש דברי הרמב"ם כפשוטו. וכן פירש המרכבת המשנה. והוסיף, דכן הוא דרך העולם דמובירים שנה וזורעים שנה, ומשום הכי בכלל שני תבואות הן ועולה לו מן החשבון. ועיין באות הבאה.

כ) מתני', שם. עיין באות הקודמת דלפירוש רש"י בד"ה אינו עולה, האי נרה והובירה אשנה הראויה לתבואה. **והרש"ש** כתב, דיש לפרש דקאי אשנת שדפון וירקון בעלמא דאינו עולה לו מן החשבון, אם לכל הפחות נרה או הובירה [דהיינו שהובירה כדרכה כדי שיוכל לזרעה לשנה אחרת. ועיין באות הקודמת] עולה לו מן החשבון.

כא) מתני', מכרה לו לפני ראש שנה והיא מליאה פירות וכו'. כתב הרש"ש, דנראה פשוט דאם מכרה קודם ראש השנה לאחר שכבר קצרה, וכששלמו שנתיים התבואה עדיין לא ביכרה, אינו יכול להוציאה מידי הלוקח, דהא בעינן "שנים ותבואות".

כב) מתני', שם. הקשה השיטה מקובצת (אות ב), אמאי נקט ראש השנה, הא מסקינן לעיל (יח:): דשתי שנים דשדה אחוזה מעת לעת נינהו. ותירץ, דנקט כן לרבותא, דאף דאמרינן בעלמא שלשים יום בשנה חשיבי שנה, הכא בעינן מעת לעת ומשום הכי יש לו שלש תבואות. [ועיין במה שכתבו התוס' לעיל (יח:): ד"ה במספר, דסמוך לראש השנה לא שכיחי פירות. ולדבריהם בעינן להוסיף, ד"קודם ראש השנה" דנקט, לאו דווקא סמוך לראש השנה ממש].

כג) רש"י ד"ה פחות, בתוה"ד, נמצא מכר פירות של כל שנה ושנה בליטרא. העיר הרש"ש, הא במכירה לעשר שנים קודם היובל שמיטה חלה פעמיים ולית ליה פירות עשר שנים, והא כתיב "כי מספר תבואות הוא מוכר לך". ותירץ, דכיון דבקרא דגאולה כתיב "וחשב את שני ממכרו", משמע דגבי גאולה מחשבים את כל השנים אף שאינם "שנות תבואה". ועיין באות הבאה.

כד) תוס' ד"ה המוכר, בסוה"ד, דומיא דשביעית. הקשה החק נתן, הא מסקינן בבבא מציעא (קו.), דשביעית שפיר חשיבא שני תבואות דהא איכא תבואה בחוץ לארץ, ומה שאינו עולה לחשבון היינו משום "אפקעתא דמלכא".

כה) גמ', אלמא קסבר איסורא נמי איכא. בשיטה מקובצת (אות ג) הביא דעת ר"י דאם נתרצו שניהם אף דעבדי איסורא המקח חל. ובשם הר"ר אלחנן כתב, דלא מהני. והיינו דהאריכו בגמ' ד"אפילו קרקושי זוזי אסיר", לומר דאף דקרקושי זוזי בעלמא הוא, אפילו הכי אסיר. וכתב המעשה חושב, דלכאורה מתלי תליא בפלוגתא דאביי ורבא בתמורה (ד:): ב"כ מילתא דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני אי לאו". אמנם כתב, דלמה שכתב הרדב"ז (הובא באות כז), דהוי איסורא בעלמא, לא הוי פשטא דקרא, אלא דרש בעלמא הוא, ומשום הכי לא אמרינן ביה "אי עביד לא מהני".

כו) גמ', שם. כתב התפארת ישראל (אות ב), דנראה דהאיסור הוא בלשון "גאולה" דווקא בהאי גונא, אבל אם נתרצו זה לזה בתורת "מתנה" שרי. אמנם כתב, דלדינא יש לאסור משום הערמה. ואמנם בערוך השולחן העתיד (סימן לג ס"ט) כתב, דאף במתנה אסור להחזיר.

כז) גמ', אלא אפילו לוקח נמי קאי בעשה. כתב הרדב"ז (פי"א משמיטה ויובל ה"ט), דלאו דווקא עשה גמור, דהא לא נמנה במנין מצוות, אלא איסורא קאמר. ועיין באות כה בביאור דבריו.

כח) גמ', איתמר המוכר שדהו בשנת היובל רב אמר מכורה ויוצאה ושמואל אמר אינה מכורה כל עיקר. כתב האור שמח (פ"ד מערכין הי'), דמבוואר בסוגיין דלכל שנת היובל איכא כח ההפקעה דיובל, דהא אף לרב דאמר

להן.

י) גמ', ואין שדה חרם נוהגת אלא בזמן שהיובל נוהג. פירש רש"י בד"ה כתיב, דקשיא לתרווייהו דהא קתני דאין שדה חרמים נוהגת ביובל. מבוואר מדבריו, דבין למאן דאמר סתם חרמים לגבוה ובין למאן דאמר לכהנים לא נהגי בזמן הזה. אמנם הרמב"ם (פ"ח מערכין הי"א) כתב, דאין חרמי כהנים או חרם סתם דניתן לכהנים נוהג בזמן הזה, ומבוואר דחרמי גבוה שפיר נוהגין אפילו בזמן הזה. וכן בהשגת הראב"ד (שם), הביא מי שאומר דאין חרמי כהנים נוהגים בזמן הזה, אלא הוי חרם לשמיים. וכתב הלחם משנה (שם), דלדבריהם קושיית הגמ' היא דוקא לעולא דאמר דהיה נותנן לכהנים.

יא) גמ', לא קשיא הא במקרקעי הא במטלטלי. כתב הרש"ש, דלכאורה אתיא כרבי שמעון (לעיל כח:): דלא מקיש מטלטלין לקרקעות, אבל לרבי יהודה דמקיש, מטלטלין נמי אינם נוהגים בזמן הזה. ותמה על פסקי הרמב"ם (פ"ו מערכין ה"ז, ובפ"ח מערכין הי"א) דמחד גיסא פסק כרבי יהודה דמקיש, ומאידך פסק דבמטלטלין נוהג אפילו בזמן הזה. והאור שמח (בהוספות לפ"ח מערכין הי"א) כתב, דאף לרבי שמעון דמקיש מטלטלין לחרמין, היינו דווקא לענין דמתחלק לאנשי משמר, אבל להא דאינו נוהג בזמן הזה ליכא למילף, דהא בשדה גופא מהיקש ילפינן לה, ודבר הלמד בהיקש אינו חוזר ומלמד בהיקש וכמבוואר בזבחים (ג:).

יב) גמ', מקרקעי דחוץ לארץ כמטלטלי דמני. ביאר בביאור הגר"א (חושן משפט סימן צה ס"ב), דכיון דמהיקש לשדה אחוזה ילפינן לה, דווקא בארץ ישראל שנאמר בה דין שדה אחוזה [כדכתבו התוס' לעיל (יד): ד"ה בעובד] ילפינן לה. אבל לענין שאר דינים שנאמרו בקרקע, וודאי דאף היא ככל קרקעות, ומשום הכי פסק השולחן ערוך (שם), דדינא דאין נשבעין על הקרקעות אף על שבוהן לארץ נאמר.

יג) מתני', מקדישו אתה הקדש עילוי. בהגהות סדר הדורות הביא דגירסת הסמ"ג (עשין ריא), "אבל אתה מקדשו קדושת חביבות". וביאר, דאף דבכור קדוש מעצמו, מכל מקום מצוה לומר "הרי הוא מקודש בקדושת בכורה".

יד) רש"י ד"ה הקדש עילוי, בסוה"ד, ויתן טובת הנאתו לכהן. כתב המשנה למלך (פ"ו מערכין הי"ב), דאולי אגב מתניתין קמייתא לעיל (כח:): דילפינן להקדש עילוי מקרא דחרם, המדבר בסתם חרמים דאליבא דחכמים לכהן נקט האי לישנא. אבל וודאי דפשטא דקרא שמדבר במקדישו, וודאי טובת הנאתו לבדק הבית אזלא.

טו) גמ', ורבנן אל תקדישו מיבעי ליה ללאו. הקשה האחיעזר (ח"ב סימן כה אות יא), הא אף דרבנן דרשו מ"כל חרם" דהחרם חל על קדשי שמים, מכל מקום בעינן לקרא ד"אל תקדישו", למימר דהקדישו לקדשי מזבח לא חייל וכדדרש מינה רבי ישמעאל. ותירץ, דבשלמא לרבנן דילפו לקדושת עלוי מ"כל חרם", איכא למימר דמסברא ידעינן דלא חייל עליו קדושה, משום ד"אין אדם מקדיש דבר שאינו שלו", והשתא דגלי לן קרא ד"כל חרם" דיכול להקדיש ולהחרים עילוי, אין לך בו אלא חידושו, ולא בעו קרא למעט קדושת מזבח. אבל רבי ישמעאל דיליף לה לחלק בין קדושת עילוי לקדושת מזבח מסתירת הכתובים, נראה דסבר דמקרא ד"תקדיש" שמעינן דיכול להקדיש אף מה שקדוש בקדושת מזבח, ולדבריו וודאי בעינן קרא למימר דקדושת הגוף לא חיילה דמסברא לא ידעינן לה.

טז) גמ', מנין לנו לדרבנן בכור בעדרו שמצוה להקדישו. כתב הרש"ש, דנראה שאינו רשאי להקדישו עד ליל שמיני, וכדרשת רבי אפטוריקי בזבחים (יב:).

יז) גמ', שם. כתב בהגהות חשק שלמה, דדוקא בזמן הבית יש מצוה להקדישו, משום דקרב קרבן ואינו ראוי עד יום השמיני, ויש מצוה להקדישו קודם יום השמיני. אבל בזמן הזה דאינו קרב אלא נאכל במומו, אפשר דליכא מצוה. והיינו טעמא שהרמב"ן והרא"ש (הובאו בטור סימן שו) השמיטו להאי הלכתא.

פרק המוכר את שדהו

דף כט ע"ב

יח) מתני', המוכר את שדהו. כתב החינוך (מצוה שלט) דהאי דינא נהיג בין בשדה אחוזה ובין בשדה מקנה. אמנם במנחת חינוך (שם) כתב, דמדבריו

הדרק היוזמי

מסכת ערכין דף כט - דף ל

יח שבט - יט שבט התשע"ב

דף ל ע"א

(א) תוס' ד"ה דלמא אינה מכורה, בסוה"ד, אין העולם בקיאים בכך וכו'. כתב השיטה מקובצת (אות כה), דאין הכל יודעין שאין מכר ביובל, דהא רב אמר מכורה ויוצאה. וכן כתבו התוס' בבבא מציעא (טו). ד"ה ונתן. [וצריך ביאור, דאם סבור דמכורה ויוצאה, אמאי נתן הדמים]. ובחידושי הרמב"ן (גיטין מה). כתב, דאיכא למימר דטעה וסבר דמאחר שכבר שבו איש אל אחותו בתחילת היובל, תו אין אותו יובל משמש.

(ב) גמ', סלקא דעתין אמינא אמרינן ליה הב ליה דמיה וליסק. הקשה האור גדול (על המשניות), אמאי באמת לא ישום ליה דמי הניר, דמאי שנא מהא דאיתא בבבא מציעא (קט). דהלוקח שדה מחבירו והגיע יובל שמין לו. ועיין ברבינו גרשום שכתב, דשאני הכא דיאמר לו המוכר את הוא דאפסדת אנפשך, דהרי היית יכול לזרעה וליקח תבואתה.

(ג) מתני', מכרה לראשון במנה. כתב בחידושי הגרי"ז, דשוויה האמיתי הוא מנה, דאילו שוה טפי ואיהו הוא דאזיל גביה, צריך לפדותה בשוויה, דומיא דמתנה דנגאלת בשוויה אף דנתן לו בחינם. [וכמבואר בתורת כהנים (בחוקתי פרשא ה). אמנם במנחת חינוך (מצוה שלט) כתב, דאין דין גאולה במתנה. וכבר תמה עליו בדרך אמונה (פי"א משמיטה ויובל הי"ט בביאור ההלכה)].

(ד) מתני', אינו מחשב אלא עם הראשון שנאמר וכו'. הקשה המוצל מאש, הא כיון דיכול המוכר לגאול במנה בעל כורחו של לוקח, מהיכי תיתי שיוכל הלוקח למוכרה לאחר במאתיים ולחייב המוכר לפדותה במאתיים, הא מה מכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו, ואמאי בעי קרא. ותיריך, דכיון שמכרה, הרי היא שלו לגמרי ויכול לעשות בה כרצונו, דהרי אפילו לחפור בה בורות שחין ומערות נסתפק המשנה למלך (פי"ג משמיטה ה"ה) שמא הרשות בידו. ואף דמסיק התם דאסור להזיקה, היינו משום דבעינן "ושב לאחותו", אבל לשאר מילי עומדת ברשותו, ואי לאו קרא הוי אמינא דעתה שהמוכר פודה מן הלוקח שני, יש לו ליתן כל מה שנתן לוקח שני בעבורה.

(ה) מתני', שנאמר לאיש לאיש אשר בתוכו. ביאר בהגהות הגר"א, ד"לאיש" משמע לבעל השדה. ובתפארת ישראל (אות יא) ביאר, דמיתורא דתיבת "איש" קדריש לה, דהוי ליה למיכתב "לאשר מכר לו", אלא דאתי להורות דישב לאיש שהוא בעל השדה.

(ו) מתני', ובהקדש מותר בכלום. כתב רבינו גרשום, דאף דשנינו לעיל (כה). דאם אמר הריני נותן שנה שנה אין שומעין לו. היינו בגונא שפודה כמה שנים אינו יכול ליתן לכל שנה ושנה, אלא בעי ליתן הכל יחד. אבל אם רצה לגאול לחצאין דהיינו לתת פדיון כל השנים מהחצי הרשות בידו.

(ז) גמ', מכרה לו במנה והשביחה. פירש רש"י בר"ה והשביחה, דהשביחה מאיליה. וכן כתב הרדב"ז (פי"א משמיטה ה"טז). וביאר, דאילו השביחה לוקח, הרי שמין לו השבח. וכן מאי דאמרינן להלן "והכסיפה", היינו מאיליה, וכל שכן אם הכסיפה בידיים דמשערין כפי שמכרה מעיקרא.

(ח) גמ', מאי בינייהו. כתב בהגהות הגר"א, דפשיטא לגמ' דרבי לא פליג ארבי דוסתאי בהשביחה, וכן בהכסיפה, דכל שכן הוא ממכר לראשון במאתיים ומכרה לשני במאה. והוסיף, דלפי זה לא תקשי קשיית התוס' בר"ה איכא בינייהו, אמאי לא אמרינן דאיכא בינייהו בלוקח אחד והוול, דהא וודאי רבי מודה בהוול. ועיין באות הבאה.

(ט) גמ', שם. הקשה השיטה מקובצת (אות יא), דלכאורה איכא בינייהו אף בגונא דאיקור וול גרידא, כגון שמכרה לראשון במאתיים, והראשון מכרה לשני נמי במאתיים ועתה הוול, דאי אזלינן בתר "לאיש אשר בתוכה" או "לאיש אשר מכר לו", הרי יפדנה במאתיים. ואי אזלינן בתר העודף, הרי הכא שהוולא אזלינן בתר עודף הקרקע. ותיריך, דוודאי רבי נמי סבירא ליה דבהכסיפה אזלינן בתר השתא, דאף הכסיפה הוי בכלל "לאיש אשר בתוכה", דאינו חייב ליתן יותר מאשר עתה. דאי לא תימא הכי, מאי מקשי מאי בינייהו, הרי איכא טובא, דלרבי לא איירי בהכסיפה אלא בשני לוקחין.

(י) גמ', לא סלקא דעתין דגמר גאולה גאולה מעבד עברי. הקשה השיטה מקובצת (אות יב), אי גמר מעבד עברי, אמאי בעינן לקראי דלעיל, נילף לה מעבד עברי. ובשלמא לרבי דאיירי בתרי גברי, ניחא, דהא בעבד עברי הוי

מכורה, הרי מיד יוצאה.

(כט) רש"י ד"ה מכורה ויוצאה, וזה הלוקח איבד מעותיו. הקשה התוס' ר"י (בבא מציעא טו): אמאי איבד מעותיו, נימא דלרב המעות פקדון וחוזרין כדאמרינן (שם) גבי הכיר בה שאינו שלו ולקחה. ותיריך, דכיון דאף בשנת היובל חייל עלה שם מכר, גזירת הכתוב היא דתיהדר בחינם, דומיא דלוקח שדה יום אחד קודם היובל דמהדר לה ביובל ואינו נוטל דמיה.

(ל) תוס' ד"ה התם לא הדרא, בתוה"ד, היכא דהביאה סימנים מיהא וכו'. כתב הרש"ש, דעיקר הגירסא "היכא דהביאה סימנים מיהא איכא קל וחומר דלא מיזדבנא". נוכחותם לפרש דמהאי קל וחומר גופא דאם מכורה כבר יוצאה ילפינן דתו אינו יכול למוכרה. ועלה הקשו דאף במוכר שדהו נימא דמהאי קל וחומר נילף נמי דתו אינו יכול למוכרה.

(לא) גמ', מלמד שמוכרין סמוך ליובל. כתב השיטה מקובצת (אות ו), דסלקא דעתין דמאחר דיצאה ביובל, תו אינו יכול למכור מקל וחומר, וכדילפינן גבי בתו, דמאחר שמכרה ויצאה בנערות, תו אינו יכול למוכרה.

(לב) גמ', מופלג מן היובל מנין. כתב השיטה מקובצת (אות ז), דאיירי בגונא דליכא שתי שנים עד היובל, וסלקא דעתין דכיון דכתיב "במספר שני תבואות", כל דליכא שני תבואות לא מזדבנא. וקמשמע לן קרא דשפיר מזדבנא וישלים לו לאחר היובל. ועיין באות לה.

(לג) גמ', התם נחית לאכילה. פירש רש"י בר"ה נחית לאכילה, דבשנת היובל הא לא נחית לאכילה. והעיר הרש"ש, הרי הקונה שנה אחת קודם היובל נמי לא נחית לאכילה, דהא שנת שמיטה היא.

(לד) רש"י ד"ה שנים תקנה, שאם תקנה שדה תהא בידך שתי שנים. ביאר בהגהות הגר"א, דפשיטא דלענין המכירה גופה אין לחלק בין סמוך ליובל למופלג ממנו, ולכן פירש רש"י דהברייתא אירא לענין הא דתהא בידו שתי שנים, דאי מקרא ד"אחר היובל" הוי אמינא דדוקא במכירה הסמוכה ליובל נאמר דינא דשתי שנים, אבל במופלג ממנו לא נאמר.

(לה) בא"ד, בעל כורחו של מוכר. העיר הרש"ש, דאפילו בעל כורחו של עצמו איכא איסורא.

(לו) רש"י ד"ה וחדא לא הדרא זביני, בתוה"ד, ואי קשיא פשיטא וכו'. העיר בחידושי הגרע"א, דלכאורה איכא נפקא מינה פשוטה, בגונא דמכר לו בקנין ואכתי לא נתן המעות, דלרב דאמר מכורה ויוצאה, נתחייב ליתן לו המעות. אבל לשמואל דאמר דאינה מכורה כל עיקר, אינו מחויב ליתן לו כלום.

(לז) בא"ד, איכא בינייהו אי שמיט לוקח וקצץ אילנות וכו'. העיר השיטה מקובצת (אות יז), דמאחר דמכורה ומיד יוצאה, הרי שלא ברשות קצץ ואמאי אינו מחזיר לו האילנות. ועיין באות הבאה. [ויש לומר, דסבירא ליה דכשקונה קרקע עם אילנות, חשיב כקונה אילנות בפני עצמן, ואף דהקרקע הדרא מיד, אם יקצוץ האילנות, האילנות שפיר מכוורין].

(לח) בא"ד, שם. כתב הרש"ש, דמבואר מדבריו דהמוכר בשאר ימות השנה, וודאי יכול לקצוץ האילנות ואפילו בזמן שהיובל נוהג דהקרקע מכורה לו רק לזמן, ולכאורה הוא הדין דמותר לו לחפור בה בורות שחין ומערות. ותמה על המשנה למלך (פי"א משמיטה ה"א) דדן בדבר ולא הוכיח מדברי רש"י.

(לט) תוס' ד"ה ולא ידענא, בתוה"ד (בנמשך לעמוד הבא), וליקני לו בחליפין דסודר. העיר הרש"ש, מדוע הקשו דווקא לפירוש רש"י, הא בסוגיא דהתם נמי מבואר דקרקע הקנייה לו לזמן כגון בשכירות, קונה אגבה מטלטלין. ובאמת התוס' בבבא מציעא (יא): ד"ה מקומו הקשו כן בסתמא.

(מ) בא"ד, דכל דבר החוזר לבעלים כגון מתנה על מנת להחזיר אי נמי שאלה או שכירות. הקשה הקצות החושן (סימן קצה סק"ח), הא עיקר דינא דחליפין ילפינן מגאולת בועז את השדה של אלימלך, והתם איירי בזמן שהיובל נוהג וגאולת הקרקע היא לזמן, ואפילו הכי הועיל לקנותה בחליפין. עוד כתב, דמדברי הרא"ש (בבבא מציעא פרק קמא סימן לא) מבואר, דבמתנה אפילו על מנת להחזיר שפיר מהני לקנות בחליפין. ומשום הכי השמיט השולחן ערוך (ח"מ סימן קצט ס"ט) את דברי התוס' לענין מתנה על מנת להחזיר.

הדרגת היוזמי

מסכת ערכין דף ל – דף לא

יט שבט – כ שבט התשע"ב

בשנים" משמע דיש ריבוי בשנים, והרי אינו נמכר ליותר משש או פחות משש.

(כא) רש"י ד"ה כפי שניו, ולא בהכסיף והשביח משתעי. עיין מה שהקשו בתוס' ד"ה ואימא. והתוס' בקידושין (כ.) ד"ה עבר ארבע, הקשו, דאי לא בהכסיפה והשביחה איירי ולעולם אזלינן כשעת מקנתו, אמאי שני קרא בלישניה גבי "אם מעט בשנים".

(כב) גמ', לא ימכור ברחוק וכו' מנא הני מילי וכו'. כתב הרש"ש (במתניתין לעיל עמוד א), דהני קראי דילפינן מינייהו הנך דיני, בבעל השדה גופיה מיירי. ולכאורה היה אפשר לומר דבגאולת קרובים ליתנהו להנך דיני, אמנם בתורת כהנים (פרק ה סימן ה) דרשינן מקרא ד"ואם לא תמצא ידו" דאם אינו ענין לבעל השדה תנהו ענין לגאולת קרובים. והוסיף, דמכל מקום נראה דדין גירוע לא נאמר אלא בבעל השדה, אבל הקרובים צריכים ליתן את כל מה שנתן הלוקח בעבורה.

(כג) גמ', והשיגה ירו על ירו עצמו שלא ילוה ויגאל. כתב הרש"ש, דאם השיג במתנה מחבירו, שפיר קרינן ביה והשיגה ירו. והוסיף, דכן נראה מהא דבתמורה (י.), ילפינן מדכתיב בניזיר "אשר תשיג ידו", דאף אם אחר יתן לו במתנה יכול להתכפר בה.

(כד) גמ', ומצא פרט למצוי וכו'. כתב השפת אמת, דיש להסתפק אם יכול לפדות בגונא שהיה לו מעיקרא ולא השיגה ירו עתה, או דלמא בעינן דווקא "וכי ימוך אחיק", ורק אחר כך "והשיגה ירו". ולכאורה כל שכן הוא מהא דאמרין "לא ימכור ברחוק ויפדה בקרוב", דחזינן דכל שהיה באפשרותו שלא למכרה מעיקרא, שוב אין לו זכות פדיון. (א.ג.א.).

(כה) גמ', מלמד שלוה וגואל וגואל לחצאין. כתב בחידושי הרשב"א (קידושין כ.), דלאו למימרא דיכול ליתן לגובר חצי דמי השדה ולפדות חצי השדה, דהא יאמר לו הגובר שדה שלימה הקדשת ולא חצי שדה, אלא דיכול הבעלים לכופ הגיזבר לקבל הימנו חצי דמיה, וכשיגיע היובל רק חציה יתחלק לכהנים. ובחידושי הריטב"א (קידושין סא.) כתב, דאם נתן מחצית מן הדמים, מחלקים הזמן הנשאר עד היובל, ויטול השדה לאחר שיעבור מחצה מן הזמן.

דף לא ע"א

(א) תוס' ד"ה תניא בתורת כהנים, כתב הצאן קדשים, דאין דיבור זה במקומו, אלא שייך לעיל (כה). אהא דאמרין התם "שנים אתה מחשב".

(ב) בא"ד, ויש עוד להבא עד היובל ה' שנים. ביאר הרש"ש, דאינו חייב ליתן לו ה' ליטרין שלמים, משום דאין מחשבין את החדשים בפני עצמן, אלא מחשבים אותן כשנה, והוי כמוכרו ל"א שנה בעשר ליטרין ומחצה, ולכל שנה עולה פחות מליטרא. וכן כתב הברכת הזבח. אמנם הצאן קדשים כתב, דיתן ליטרא לכל שנה. וכבר העיר עליו הרש"ש.

(ג) מתני', הרי זה גואל מיד. פירש רש"י בד"ה הרי זה גואל מיד, דאתי לאפוקי משדה אחוזה שצריך להמתין שתי שנים. והעיר המוצל מאש, הא אין דינו כדין שדה אחוזה ומלתא דפשיטא היא, דמבואר להדיא בתורה, ולא מתסברא דהא אתי מתניתין לאשמועינן. אלא, טפי נראה דמתניתין לאפוקי מדרבי אתיא דאמר להלן בגמ' דאינו גואל קודם ב' ימים.

(ד) מתני', שם. כתב המנחת חינוך (מצוה שמא אות כג), דכשפודהו אין צריך לעשות קנין חדש כיון דרשות בידו לפדותו כל שעה. וכן הוכיח בחידושי רבי שמואל (כתובות סימן ב סק"ב) מדברי הריטב"א (בבא מציעא סג.). אמנם הביא שם משמיה דהגרי"ז, דמכירת הבית היא מכירה גמורה, ואף דחידשה תורה דיכול לגאלו עד שנתו, מכל מקום אכתי אינו ביטול המקח למפרע, ובלא שיעשה אחד מדרכי ההקנינים אינה חוזרת לרשותו. ועיין לקמן באות ט'.

(ה) מתני', הרי זה כמין ריבית ואינו ריבית. כתב רש"י בד"ה ואינה ריבית, דריבית לא מיקרי אלא דרך הלואה ולא דרך מכר. וברבינו גרשום כתב, דאינה ריבית משום דאינו מחסרו דבר, דהתורה זיכתה לו לאכול הפירות.

(ו) מתני', אין מונין אלא משעה שמכר שנאמר וכו'. פירש רש"י בד"ה אלא, דמתניתין איירא בגונא דמכרה לראובן וחזר ראובן ומכרה לשמעון, ותמה בהגהות הגר"א, דלישנא ד"אלא" לא אתי שפיר לפירושו זה. ועוד, דמאי

חד גברא. אבל לרבי דוסתאי תיקשי. ותיריך, דאי לא הני קראי, לא הוי דרשינן גזירה שוה להכי, דהא מצינו דברים שאינם בשדה אחוזה ולא ילפינן להו בהאי גזירה שוה. והצאן קדשים כתב, דאותה גזירה שוה אינה גזירה שוה גמורה, וכדכתבו התוס' בקידושין (כ.) ד"ה גאולתו, ומשום הכי בעינן להני קראי. אמנם בחידושי הרשב"א (קידושין שם) כתב, דגזירה שוה גמורה היא. ועיין עוד בהפלאה שבערכין.

(יא) רש"י ד"ה אלא ממנה, בתוה"ד, מחשב משעה שנמכר עד שנת היובל. כתב הרש"ש, דמה שכתב רש"י "עד שנת היובל" בדווקא כתב (ולא כמו שמחקהו בדפוסים), דכן כתב נמי רש"י לקמן (עמוד ב) ד"ה ואימא. ועיין ברש"ש (קידושין כ.): שהוסיף, דרש"י העמיד הסוגיא כרבי בקידושין (טו): דאית ליה דנמכר לעובד כוכבים אינו יוצא בשש.

דף ל ע"ב

(יב) גמ', הריני כבן עזאי בשוקי טבריא. עיין מה שפירש רש"י ד"ה הריני. וברבינו גרשום ביאר, דאמר אביי דכשם שבן עזאי היה עומד בשוק ואומר כל מי שרוצה לשאלני דברי הריני משיבו, אף אני כן כל מי שישאלני דבר הריני משיבו. וכן פירש רש"י בקידושין (כ.) ד"ה אמר אביי.

(יג) גמ', וכתוב וכי תמכרו ממכר וכו'. הקשה הצאן קדשים, מאי ראייה לקושי אבקה של שביעית, הא האי קרא נסמך לעיקר דין יובל, ונימא, דדוקא אם לא קיים את עיקר המצוה, לבסוף נענש ומוכר מטלטליו. ותיריך, דמהא שהביאה הגמ' אף רישא דקרא "וכי תמכרו" אף דלכאורה עיקר הדרשה היא מסיפא ד"או קנה מיד עמיתך", דהוי דבר הנקנה מיד ליד. נראה, דלאו ממש מסמוכים דריש לה, אלא מיתורא "דכי תמכרו ממכר", דהיינו דכי תמכרו ממכר פירות שביעית הכתוב לעיל, סופו דימכור מטלטליו. וכן מבואר ברש"י בקידושין (כ.) ד"ה בשנת היובל.

(יד) גמ', לסוף מוכר את מטלטליו. פירש רש"י בד"ה סמך, דלבסוף מוכר מטלטליו וכלי תשמישו. וביאר המעשה חושב, דאי לא דמוכר כלי תשמישו לא הוי עונש כולי האי. אמנם העיר, דסתמא דלישנא ד"מטלטליו" היינו כלי תשמישו, וכדכתב הסמ"ע (חושן משפט סימן רמח סקל"ו). וכתב, דשמא טעות סופר הוא ברש"י, וצריך לגרוס "מטלטליו כלי תשמישו" בלא וא"י.

(טו) גמ' הותרה לו סלקא דעתך. הקשה הגר"ח שמואלביץ (שיחות מוסר עמוד תיג), אמאי לא קאמר להדיא "נעשית לו כהיתר". וביאר, דבדווקא נקט לה בהאי לישנא כדי שיתמה השומע, ומתוך התימה שבדבר יכנסו הדברים בלבו טפי.

(טז) גמ', עד שלוה בריבית. ביאר בהגהות הגר"א, דמה שלוה בריבית היה מחמת שהצרך לכך מחמת הדחק.

(יז) גמ', ניחא ליה לאיניש דלובן ברתיא וכו'. כתב בהגהות הגר"א, דמוכח מקראי דכבר מכר בתו, דהא כתיב "ויצא הוא ובניו", ואילו בנותיו לא קתני. והיינו משום דמכרן כבר קודם שלוה בריבית. ועיין שם מה שהוסיף.

(יח) גמ' אדחה אבן אחר הנופל. הט"ז (יורה דעה סימן שלד סק"א) הוכיח מסוגיין לסתור פסקו של הרמ"א (יורה דעה סימן שלד ס"א), דהמחויב נידוי משום איסור, יש לנדותו אפילו יש לחוש שיצא מחמת כן לתרבות רעה. דהא בסוגיין מבואר דאפילו הנמכר כבר לעבודת כוכבים ונעשה כומר נכן גירסת השיטה מקובצת (אות ח) יש לגואלו כדי שלא יטמע, כל שכן אותו שעדיין לא יצא לתרבות רעה. ובשו"ת חוות יאיר (סימן קמא) כתב, דמסוגיין ליכא ראייה, דנמכר מחמת דוחקו ומדוע לא יגאלוהו כשרוצה לשוב. ועיין מהרי"ץ חיות שכתב, דלפירוש רש"י בד"ה ונעשה משרת, דאיירי בנמכר להיות לה חוטב עצים ושואב מים, ראייה מעיקרא ליתא, דהא אינו כופר ובוודאי מצוה לגואלו.

(יט) רש"י ד"ה לא באת לידו. כתב המהרש"א (קידושין חידושי אגדות כ.), דפירושו דחוק. ומשום הכי ביאר, ד"לא באת לידו" היינו שלא ישיג כלום ממכירת שדה אחוזתו, עד שיענש בעונש יותר גדול ויצטרך למכור אף בית מושב עיר חומה.

(כ) רש"י ד"ה וכי, שתהא שנה יתירה מחברתה. כתב בהגהות היעב"ץ, דליכא למימר דשנים מרובות היינו שנים מעוברות, דהא לא משכחת ארבע שנים רצופות מעוברות. וברש"י בקידושין (כ.): ד"ה וכי יש ביאר, ד"רבות

מבואר, דתנא דמתניתין סבר דצד אחד בריבית שרי אפילו מדרבנן, ולא סבר כרבי יהודה דאסרו לכל הפחות מדרבנן.

טו) תוס' ד"ה רבא אמר, בסוה"ד, אי נמי מר אמר חדא וכו'. ביאר הרש"ש, דכוונתם דכולי עלמא מודו דריבית על מנת להחזיר לא הוי ריבית, אבל בהא וודאי פליגי, דתנא דמתניתין סבר דלא התיר לו הקרא כלום וחיוב להחזיר לו דמי השכירות, ומשום הכי קאמר דאין כאן ריבית. ולתנא דברייתא התורה התירה אפילו בלא תשלום השכירות, אף דהויא ריבית גמורה.

טז) גמ', תנו רבנן שנה איני יודע אם שנה לראשון או שנה לשני. מבואר בסוגיא דהלוקח בית בבתי ערי חומה, יכול למוכרו לאחר. וכתב האב"י עזרי (קמא פ"ב משמיטה ה"ד), דאף לדברי הנהניבות המשפט (לעיל אות ט) דהמעט עיקרן להלוואה, מכל מקום לאחר שעברה שנה ולא גאלו, הוברר למפרע דמעיקרא כבר היה ברשותו. ומשום הכי מהני מכירתו לשני אף בתוך שנתו.

יז) גמ', מה מוכר ראשון לשני כל זכות שתבוא לידו. הקשה השפת אמת, הא מוכר ראשון נמי מוכר כל זכותו ואפילו הכי אמרינן דיכול לפדות כל שנתו, ומדוע הלוקח שלקחה אין לו זכות זו לפדותה תוך שנתה. וביאר, דרבי יוחנן סבר, דדינא דיכול לפדותה תוך שנתה, היינו דווקא "בבית אחותו" אבל לא "בבית מקנתו" אף דנחלטה לו. והוסיף, דמסתברא דאף רבי אליעזר לא פליג עליה בהאי דינא, אלא סבר דכיון דמכרה לשני תוך שנתו שעדיין ביד המוכר לחזור בו, אמרינן דכוונתו למוכרה רק עד אותו זמן, וממילא כשהחליטו הבעלים, חוזר הוא ללוקח הראשון. ובהגהות הגר"א כתב, דכיון דאינה חלוטה עדיין, הוי כאילו מוכר המוכר ראשון ללוקח. והעולת שלמה כתב, דדווקא המוכר גופיה דבשעת מכירתו כבר היתה זכות הגאולה בידו, אמרינן לא מכרה, אבל הלוקח הראשון שמכרה בתוך שנתה שעדיין ביד המוכר לחזור בו, בשעת מכירה ללוקח שני לא היתה בידו זכות החזרה, משום שנאמרה רק "למוכר" בית בבתי ערי חומה, והוא אין בידו עתה למוכרה, וכיון דזכות זו תבוא לידו רק לאחר זמן, שפיר אמרינן דאף זכות זו מוכר לשני.

יח) גמ', מתקיף לה רבינא ולימא ליה אנא קדים שחין נורא מקמי דידך. הקשה בהגהות חשק שלמה, מאי דין ודברים אית ללוקח ראשון עם הלוקח שני, הרי הלוקח שני דינו רק עם המוכר, וכלפי המוכר לא שייכא האי טענה. וכתב, דמשכחת לה בגוונא דראובן מוכר לשמעון בית בבתי ערי חומה בט"ו לאדר הראשון, ושמעון מוכר לראובן בית אחר שירשה מאבותיו בבתי ערי חומה בא' לאדר השני, דלשנה הבאה, מה שראובן קנה משמעון יוחלט לו מיד, ואילו מה ששמעון קנה לפניו מראובן לא יוחלט.

יט) גמ', נולדו לו שני טלאים וכו'. כתב רש"י בד"ה נולדו, דלענין בכורות איירי דמוזרז להקריב בתוך שנתו. והקשה הצאן קדשים, אמאי נקט רש"י בכורות דאינן נפטלים לאחר שנתו, אלא דמצוה בעלמא הוא, הא טפי הוי ליה למנקט שאר קדשים דשנה פוסלתו. ובהפלאה שבערכין תירץ, דהא מסקינן דאתי למימר דאף דלא כתיב "תמימה" מכל מקום שנת העיבור בכלל. והא בשאר קדשים לאו חידוש הוא דהא תני לה בהדיא בתוספתא דפרה (פ"א ה"ו). והעולת שלמה כתב, דצריך להגיה בדברי רש"י "דצריך לאוכלן תוך שנתן" דאבכור בעל מום קאי.

כ) גמ', דבר אחר לצמיתות לרבות את המתנה. העיר המוצל מאש, מאי לשון "דבר אחר" שייך הכא, הא אף אם פשטא דקרא לצמיתות לחלוטין, אכתי יש לדרוש מיתורא דצמית צמיתות לרבות את המתנה.

כא) גמ', והא גבי יובל דכתיב תשובו לרבות את המתנה ורבי מאיר לא קא מרבי. ביאר רבינו גרשום, דכי היכי ד"תשובו תשובו" לא משמע ליה לרבות מתנה, הוא הדין "צמית צמיתות" לא ירבה מתנה. ועיין פרי יצחק (ח"ב סימן נה) מה שהאריך.

כב) גמ', ולחלטה הקדש. הקשה השפת אמת, מאי נפקא מינה בהא דיחלט להקדש, הא הקדש לעולם אית ליה פדיון. ותירץ, דאי תוך שנתו אינו פודהו אלא בשווי שהיה בזמן המכירה ואף דעתה שוה טפי, אבל אם נחלט להקדש, לאחר י"ב חודש אם ירצה לפדותו, יש לו ליתן כפי שעת היוקר דהשתא. ועיין דרך אמונה (פ"ב משמיטה ויובל ה"ח בביאור ההלכה)

דקתני במתניתין בתרה "כשהוא אומר תמימה להביא חודש העיבור", אינו שייך להא דמחשבים מזמן מכירת הראשון. ומשום הכי ביאר, דתנא אתי לאפוקי דאין מונין לו לשנת עולם, אלא לשנה דידיה כדכתיב "עד מלאת לו שנה", ואף דבגמ' ילפו לה מקרא אחרינא, מכל מקום נקט הדרשא הפשוטה, דדרך התנאים בכמה דוכתי.

ז) מתני', רבי אומר ליתן לו שנה ועיבורה. פירש רש"י בד"ה שנה ועיבורה, דבין בפשוטה ובין במעוברת לעולם נותן לו כשיעור ימות הלבנה בתוספת הימים ששנת חמה יתירה עליה. אמנם הרמב"ם בפירוש המשניות כתב, דלדעת רבי, "שנה תמימה" היינו שנת חמה של שס"ה יום. ואם היתה שנה מעוברת, יש ליתן לו את חודש העיבור אף שיש בה שפ"א יום. ולדעת חכמים, "שנה" היינו י"ב חודש מיום ליום, ו"תמימה" אתי לרבות את חודש העיבור.

ח) תוס' ד"ה מיום ליום, בתוה"ד, אבל אינך דהתם מצי למימר. כתב המשנה למלך (פ"ב מאישות הכ"א), דמדברי רש"י לעיל (יח:): ד"ה מעת לעת נראה, דלכל מילי דאמרינן גבייהו "מעת לעת" היינו "מיום ליום" ומשעה לשעה. וביאר, דאף דרק בבתי ערי חומה איכא קראי אף לשעות, מכל מקום ילפינן מינה בבנין אב דכל היכא דלא אולין בתר שנות עולם, בעינן נמי משעה לשעה. ועיין שם שהאריך.

ט) גמ', והתניא הרי זו ריבית גמורה אלא שהתורה התירה. כתב הנהניבות המשפט (סימן נה סק"א), דמהא דאמרו דהוי "ריבית גמורה", ואף מאן דאמר דלא הוי "ריבית גמורה" תלי לה בהא דהוי רק צד אחד בריבית, מבואר, דהמוכר בית בבתי ערי חומה אינה מכירה גמורה, אלא עיקרו הלואה, שמתנה עמו, שאם לא יחזיר לו הדמים תוך שנתו, המעות יהיו לשם מקח והשדה תחלט ללוקח. אבל כל שהחזיר לו המעות תוך שנתו אינה מכירה, והמעות בתורת הלואה נינהו, ושפיר אית ביה משום ריבית. אמנם במשוכב נתיבות (שם) הביא מדברי הרשב"א (גיטין עה:), דהמוכר בית בבתי ערי חומה מכירה גמורה היא, אלא דהוי כהתנה עמו דאם יהיה לו דמים תוך שנתו, שיחזירנו לו. ומה דאמרו בסוגיא דאיכא ביה ריבית, היינו משום דכשחזר בו מן המכר התברר למפרע דהמעות היו אצלו בתורת הלואה ואית ביה משום ריבית. ועיין בריטב"א (בבא מציעא סג:), דכתב, דמכירת בתי ערי חומה מכירה גמורה היא, ומאי דחשיב לה ריבית הוא משום דירדה תורה לסוף דעתן שכוונתם להלוואה. ועיין בחידושי רבי שמואל (כתובות סימן ב סק"ב) שהאריך בביאור דבריו.

י) תוס' ד"ה והתניא, בתוה"ד, אבל בית אי אפשר שלא יהנה ממנו בדירתו. הקשה הצאן קדשים, אי יש מקום לחלק בין בית לשדה, מאי ראיא אייתינן מרבי יהודה דצד אחד בריבית מותר, הא רבי יהודה בשדה איירי, דיש צד לומר דכלל לא יהנה מן השדה, אבל בבית דוודאי יהנה, דלמא אף צד אחד אסור. וכתב המעשה חושב, דאף דרבי יהודה לא איירי בבית, מכל מקום אחר דבמתניתין שרי אף בבית ולא מצינו מאן דמיקל טפי מרבי יהודה, מסתברא דאף בבית הקיל.

יא) בא"ר, שמא יפול וישרף. הקשה הגרע"א (בגליון הש"ס בבא מציעא פד:), מאי איכא בהא דיפול או ישרף, הא מכל מקום לא ינכה לו הלואה אלא לפי ערך שדר בה, ולא יפסיד מאומה, והוי קרוב לשכר ורחוק מהפסד דהוי רק אבק ריבית. ועיין מה שכתב בעולת שלמה.

יב) בא"ר, וצריך לומר דריבית גמורה מדרבנן וכו'. ביאר המהר"ץ חיות, דכוונתם למה שכתב הט"ז (יורה דעה סימן קיז סק"א) דדבר המפורש בתורה להדיא להיתר, אין כח ביד חכמים לאוסרו.

יג) בא"ר, שם. כתבו התוס' בבבא מציעא (סד:): ד"ה ולא ישכור, דמתניתין דקתני הרי זה כמין ריבית ואינה ריבית, היינו דאפילו מדרבנן לא הוי ריבית.

דף לא ע"ב

יד) גמ', רבא אמר דכולי עלמא צד אחד בריבית אסור. כתב רש"י בד"ה דכולי עלמא, דדווקא כהאי גוונא שהיה דרך הלואה, אבל בגונא דמתניתין שהיה דרך מקח סבר תנא דמתניתין דאפילו צד אחד לא הוי. אמנם מהתוס' בבבא מציעא (סד:): ד"ה ולא ישכור [לביאור המהר"ם שם]

(לא) בא"ד, שם. העיר המהר"ב רנשבורג (בסוגיין), דמה שכתבו התוס' "כדאמרין לקמן" צריך עיון, דהא לקמן לא מסקינן הכי אלא דווקא אדורו דירמיה.

דף לב ע"א

(א) גמ', מדיאצטריך ליה להלל לתקוני נתינה בעל כרחו הויא נתינה וכו'. הקשה העולת שלמה, אי מדאורייתא בעינן דווקא נתינה מדעתו, מאי האי י"ב חודש דאמר רחמנא, הרי מדעתו יכול לפדותה אף לאחר זמן זה. ובשלמא אי נימא דבגאלה תוך שנתה לא בעי הבעלים קנין חדש, שפיר איכא למימר דהא גופא נפקא מינה בין תוך שנתו לאחר שנתו. אבל אי נימא דאף תוך שנתו צריך הבעלים לעשות בה מעשה קנין, מאי איכא דווקא תוך שנתו. ותירץ, דתוך שנתו מצוה על הלוקח לקבל הפדיון הימנו. ולכאורה יש לומר דלאחר י"ב חודש דהשדה נחלטה ללוקח, אם יחזור ויקבל עתה הדמים מן המוכר, לא תהיה אצלו אלא כשדה מקנה ותצא ביובל ללוקח. (ח.ו.ו.).

(ב) גמ', איכא דאמרי אמר רבא מתקנתו של הלל וכו'. כתב העולת שלמה, דהאיכא דאמרי סברי דאין המוכר צריך לעשות מעשה קנין מחדש בקרקעו, דאי נימא דלא סגי בגאולה אלא בעינן מעשה קנין לקנותה, פשיטא דלא יהני בעל כוחו של הלוקח, דהא מכירה בעל כורחו לא הוי מכירה, דאף אי נימא דתלויה וזבין זביניה זביני, הא איירי דווקא היכא דלבסוף אמר רוצה אני, וכדכתב הרשב"ם בבבא בתרא (מח:): ד"ה והלכתא.

(ג) תוס' ד"ה מדיאצטריך, בתוה"ד, ויש לומר דודאי מתנה דרשות וכו'. בתוס' בגיטין (עה). ד"ה נתינה ביארו דבריהם יותר, דהיכא דהנותן חייב למקבל, הרי יכול ליתנו אפילו בעל כורחו משום דאינו נפסד בקבלתו. וגבי על מנת שתתני לי מאתיים זה, אף דנפסד על ידם, מכל מקום יש לומר דבדעתה תלה הדבר דכל שתיתן הרי הוא גט, דומיא דבתי ערי חומה דבמוכר תלי רחמנא דכל שנותן מעותיו סגי, אפילו אין הלוקח מתרצה בקבלתו.

(ד) בא"ד, ואם כן היכי קאמר רבא הכא דלא הוי נתינה. הקשה הצאן קדשים, מאי מקשי מרבן שמעון בן גמליאל ארבא, הא מסקינן התם דבהא לית הלכתא כרבן שמעון בן גמליאל. ותירץ, דדווקא התם פליגי רבנן משום דאמר "איצטלית", וכיון דאבדה אין כופין אותו ליתן דמיה. אבל היכא דלא אבדה, אף רבנן מודים דנתינה בעל כורחו הויא נתינה.

(ה) בא"ד, למה היה ללוקח להטמין וכו'. כתב הרש"ש, דאם הלוקח היה בעיר, היו בית דין כופין אותו עד שיאמר רוצה אני, ומשום הכי הוצרך להטמין עצמו.

(ו) בא"ד, דהא אפשר לזכות על ידי אחר. הקשה העולת שלמה, היכי מצי לזכות לו על ידי אחר, הא כיון דעל ידי זכיה זו יפסיד קרקעו, הוי חוב לו ו"אין חבין לאדם שלא בפניו". ותירץ, דכיון דמצוה עליו לקבלו תוך שנתו, תו הוי זכות וזכין לו שלא בפניו.

(ז) מתני', חוץ מן השרות וכו'. כתב הרש"ש, דנראה דדווקא אשדות פליגי אבל אחצרות כולי עלמא מודו דהווי בכלל דין דבתי ערי חומה. ותמה, אמאי אמרינן בסוכה (ג). דבית שאין בו ד' על ד' אינו נחלט בבתי ערי חומה, הא לא גרע מחצר דנחלטת. ותירץ, דהתם איירי היכא דאין בחצר אלא אותו הבית שאין בו ד' על ד', וכיון שלא חשיב "בית", אף החצר לא חשיבה חצר ואינה נחלטת.

(ח) תוס' ד"ה חולסית, ורשב"ם פירש. העיר המוצל מאש, דבשלמא לפירוש רש"י ב"ה חולסית, דהיא קרקע הראויה ליטול הימנה סלעים לבנין, ניהא דמרבינן לה ולא ממעטינן לה מ"בית". אבל לפירוש הרשב"ם שהיא קרקע שנטולין הימנה זכוכית, במאי דמייא לבית דלא ממעטינן ליה מבית כי היכי דממעטינן שדה.

(ט) מתני', עיר שגגותיה חומתה. פירש רש"י בד"ה שגגותיה, שלא הקיפיה חומה אלא הקיפיה בבתיים תכופים זה לזה כחומה. וברבינו גרשום ביאר, דכל החומה סביב מלאה בגגות. אי נמי, שגגותיה משופעין עד הארץ והן החומות.

(י) תוס' ד"ה מאי קאמר, בתוה"ד, ואם תאמר אמאי לא פריך כמו כן

שהאר"ך בדבריו.

(כג) גמ', לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי חומה ופגע בו יובל. הקשה בספר הזכרון להגר"י הוטנר (סימן פב), מאי סלקא דעתך דיובל יוציא, הא אמרינן בבבא מציעא (עט). דקרקע שאינה נמכרת לצמיתות אינה יוצאה ביובל. ולכאורה הוא הדין במוכר בית בבתי ערי חומה, כיון דיכול לפדותה תוך שנתה לא חשיבא מכירה לצמיתות. ותירץ, דווקא מכירה הפוקעת מאיליה לאחר זמן לא חשיבא מכירה לצמיתות, אבל בית בבתי ערי חומה דבעינן גאולה ובלא גאולה הרי היא מכירה לעולם, שפיר סלקא דעתך דיובל יוציא.

(כד) רש"י ד"ה הגיע יום שנים עשר חודש, כשלקחו מן הגובר. ביאר הדרק אמונה (פ"ב משמיטה ה"ח בביאור ההלכה), דאף דאמרין לעיל (בסוגיין) דהמוכר בית בבתי ערי חומה ומכרה הלוקח לאחר, מונים לבעלים י"ב חודש משעה שמכר הוא, ולא משעה שלקחה השני. הכא שהקדישה, כיון דהקדש לפדיה עומד, הוי כשולח ההקדש למוכרו לו, ומשום הכי אולינן בתר שעת קנייתו מן הגובר.

(כה) תוס' ד"ה דאי רבי מאיר, בתוה"ד, ולפי זה מה שהקשינו וכו'. כוונתם לקושית השיטה מקובצת לעיל (כח. אות ט) בשם תוס' החסרים בדפוס, דלרבי מאיר דאמר אין מתנה חזרת ביובל, יהיה אסור ללויים ליתן מתנה מאחזותן, דהא קפיד רחמנא א"אחזות עולם תהיה ללויים.

(כו) מתני', בראשונה היה נטמן יום שנים עשר וכו'. כתב הבית יוסף (חושן משפט סימן רז אות ה) בשם האגודה, דנראה ממתניתין דאונס דיום אחרון לאו שמייה אונס, דאי נימא דשמייה אונס, אמאי הוצרך הלל לתקן שיהא חולש מעותיו ללשכה, הא אונס הוא דהא אינו יכול לפדותה. והקצות החושן (סימן נה סק"א) כתב, דאינה ראייה, משום דבמוכר בית בבתי ערי חומה, אפילו אם יאנס כל השנה הבית יחלט ללוקח, דהא מעיקרא מכירה גמורה היא, אלא דציוותה התורה שיהיה רשות ביד המוכר לגאלנה עד שנה, ומאי איכא בהא דהיה אונס ומחמת אונסו לא היה יכול לגאול. אמנם הנהיבות המשפט (שם) כתב, דמוכר בית בבתי ערי חומה עיקרו הלואה, אלא דאית ביה תנאי דכל שלא יחזיר מעותיו עד שנה יחלט לו הבית, ושפיר יש לדון בו משום אונס, דאונס רחמנא פטריה ולא חשיב כקיום התנאי, ושפיר הוכיח האגודה דאונס דיום האחרון לאו שמייה אונס.

(כז) מתני', התקין הלל שיהא חולש מעותיו ללשכה ויהא שובר את הדלת ונכנס. בחידושי רבי שמואל (כתובות סימן ב סק"ב) כתב בשם הגרי"ז, דמאי דנקט תנא דיהא שובר הדלת ונכנס, היינו משום דאף דזכותו לפדותה תוך שנתה, מכל מקום בעי המוכר קנין כדי להכניסה לרשותו, ומשום הכי אף דחולש מעותיו ללשכה, מכל מקום בעינן שיהיה שובר את הדלת ויעשה בבית אחד מדרכי הקנינים כדי שיחזור הבית לרשותו. ועיין נמי בעיני שמואל.

(כח) מתני', שיהיה חולש מעותיו ללשכה. כתב רש"י בד"ה חולש, דמטילו ללשכות שבעורה. ובשיטה מקובצת (אות כג) הוסיף, ללשכות הקודש שבעורה. והעיר המוצל מאש, דהא ניהא לקרובים ללשכות הקודש, אבל מה יעשו הרחוקים. וברבינו גרשום כתב, דהיה מניח המעות באותה לשכה העשויה לכך.

(כט) תוס' ד"ה התקין הלל, הכא משמע דבימי הלל שהיה בבית שני וכו'. הקשה הפני יהושע (גיטין לו.), הא אכתי איכא למימר דבזמן הלל מדאורייתא לא נהג דין בתי ערי חומה, ומדרבנן תיקנהו. ותירץ, דכיון דהוי ריבית גמורה אלא דהתורה התירתה, לא מסתברא דיתקנו רבנן גם כהאי גוונא. והעיר המעשה חושב, דאכתי תיקשי לדברי תוס' לעיל (עמוד א) ד"ה והתניא, דכתבו דהוי רק רבית מדבריהם, ועיין בחידושי הרשב"א (גיטין לו.) שכתב להדיא דבזמן הלל נהג דין בתי ערי חומה מדבריהם.

(ל) בא"ד (בנמשך דף לב.), והוי שפיר כל יושביה עליה כדאמרין לקמן. בתוס' בגיטין (לו.) ד"ה בזמן הוסיפו, דמאי דאמרין לקמן (עמוד ב) דבימי עזרא מנו יובלות רק כדי לקדש שמיטין. היינו למאי דסלקא דעתין דלא חזרו כולם לאחר שגלו עשרת השבטים ועם עזרא עלו רק שני שבטים. אבל למאי דמסקינן דירמיה החזירן, שפיר מצי למימר דעלו עם עזרא מקצת מכל שבט.

יהושע, מן הראוי לקדשם בקדושה שנייה. (זו גמ', אלא מצאו אלו ומנאום. ביאר הר"י מיגאש (שבועות טז.), דמצאו את אלו בלבד מוקפות חומה ומנאום. (יז) גמ', ואי בעית אימא חד מינייהו רבי אלעזר בר יוסי אמרה. פירש רש"י בד"ה חדא מנייהו, דהיינו הך בתרייתא דקתני בה דקידשה לעתיד לבוא, דכי היכי דמהני היתה לו אף דלית לה עתה, הוא הדין מהני לה מה שהיתה קדושה כבר. והקשה בחידושי הרמב"ן (מגילה י:), מאי שייכא הא להא, הא שפיר איכא למימר דסגי במה דהיתה לה חומה מעיקרא דווקא בזמן קדושתה. ועוד, דאי בתרייתא רבי אלעזר בר יוסי היא, הוי לה לגמ' למימר הכי להדיא. ומשום הכי ביאר, דחד מינייהו רבי אלעזר ברבי יוסי אמרה ולא ידעינן מאי אמר, אלא כיון דאיירי בבתי ערי חומה ובזמן קדושתן, תלינן דמסתמא חד מינייהו הוא אמרה. והעולת שלמה כתב בדעת הרמב"ם (פ"ב משמיטה ה"טו), דאדרבה קמייתא רבי אלעזר בר יוסי היא, דהא קתני בה דאיתן שמנו הן אלו שנמצאו מוקפות חומה בכניסתן לארץ וקידשום, ושאר העיירות בטלו משבטלה קדושת הארץ. ומשמע דאי לאו דבטלה קדושתן, אף דלא נמצאו מוקפות אית בהו קדושה, ואי לרבנן הא בעינן מוקפות עתה. (יח) גמ', אפשר בא דוד ולא עשו סוכות. כתב המהרש"א (חידושי אגדות), דמה דלא נקט לזקנים ושמאל דלא עשו סוכות, משום דאיכא למימר דהיו זמני מלחמות ומחמת טירדתן לא עשו. אבל דוד בסוף ימיו בא אל המנוחה, ואמאי לא עשו סוכות.

(יט) גמ', אמר רב נחמן בר יצחק מנו יובלות לקדש שמיטין. כתב הרמב"ם (פ"י משמיטה ה"ה) דמסורת בידי הגאונים דבשבעים שנה שגלו בין המקדש ראשון לשני, לא מנו יובלות לקדש שמיטין, אלא מנו הכל שבעה שבעה. וכן לאחר ההחורבן השני לא מנו את שנת החמישים לעצמה, אלא לעולם מנו שבעה שבעה. ובהשגות הראב"ד (שם ה"ו) כתב, דהני מילי לרבי יהודה דאמר שנת החמישים עולה לכאן ולכאן, אבל לרבנן וודאי אף בשעת החורבן יש למנות את החמישים לעצמה, וכדאמרין בסוגיין. וכתב בחידושי רבינו חיים הלוי (פ"י משמיטה ה"ה), דהרמב"ם סבר דמאי דאמרין בסוגיין דמנו יובלות לקדש שמיטין, היינו דווקא בזמן הבית שהיה ספירת בית דין וקידשו את שנת החמישים, ואף דלא נהג דין יובל משום דלא היו כל יושביה עליה, מכל מקום קדושת שנת החמישים עלה. אבל אחר החורבן דאין בית דין ואין שנת החמישים קדושה, כולי עלמא מודו דמונים לעולם שבעה שבעה. אמנם הראב"ד סבר, דהא דשנת החמישים נמנית לעצמה, לאו משום ספירה וקידוש בית דין הוא, ומשום הכי אף בזמן החורבן יש למנות היובלות לקדש השמיטין.

אמתניתין. כתב העולת שלמה, דבשלמא אמתניתין דקתני "וכן כיוצא בהן", אין להקשות אמאי נקטו דווקא הנך. אבל בביריתא דקתני רק לאלו עיירות, ולא קתני וכן כיוצא בהן, שפיר הקשו מאי איכא דווקא בהנך עיירות. (יא) מתני', שלש חצרות של שתי בתים. לקמן (לג:) ילפינן מקרא דבפחות משלש חצרות של שתי בתים, אכתי בתי החצרים איקרי אף דמוקפות חומה.

דף לב ע"ב

(יב) גמ', וירושלים מי מיחלט בה. העיר ההפלאה שבערכין, דלמא סבר תנא דמתניתין כרבי יהודה דאמר ביומא (יב.) דירושלים נתחלקה לשבטים, ולדידיה שפיר אף נאמר בה דין בתי ערי חומה. ותירץ, דכיון דאיכא סתמא דמתניתין בנגעים (פ"ב מ"ד) דירושלים לא התחלקה לשבטים, לא ניחא ליה למימר דסתמא דמתניתין פליגא עליה. וכן כתב הגבורת ארי (יומא יב.).

(יג) גמ', עשרה דברים נאמרו בירושלים ואין הבית חלוט בה. כתב רש"י בד"ה ואין הבית, דקסבר ירושלים לא נתחלקה לשבטים ומאן מקנה ליה. וביאר החסדי דוד על התוספתא (נגעים פ"ו ה"ב), דאף דאינו יכול למכור הקרקע, מכל מקום יכול למכור את הבית עצמו שהוא למעלה מן הקרקע. ואהאי גונא אמרינן דאין הבית חלוט בה. ועיין קהילות יעקב (שביעית סימן ב.).

(יד) תוס' ד"ה הכא נמי תרתי ירושלים הוו, ויש לומר דלרבא אין אנו צריכים וכו'. כתב הרש"ש, דמקרא דעזרא (א, ג) "לירושלם אשר ביהודה" מוכח שהיתה ירושלים נוספת שלא ביהודה. ועיין במעשה חושב שהעיר, דאכתי תקשי לרב אשי דאמר דתרי ירושלים הוי ביהודה, מה סימן נתן עזרא "לירושלים אשר ביהודה" הא תרי הוו. וכתב, דירושלים עיר הקודש נכתבה בפסוק "ירושלם" בלא "יוד", וכן ניקוד ירושלם אינו כניקוד ירושלים. [אמנם לפי המסורה נקוד ירושלם הוא כניקוד ירושלים]. ואיכא למימר דביהודה היה ירושלים והיה ירושלם, והיתה עוד ירושלם שלא ביהודה, ועלה קאמר עזרא "לירושלם אשר ביהודה". [אמנם יש להעיר דבאחמשה מקומות כתיב "ירושלים" מלא על ירושלים עיר הקודש, עיין ירמיהו (כו, יח).] וכן באסתר (ב, ו). וכן בשלשה מקומות בדברי הימים].

(טו) גמ', שכשעלו בני הגולה מצאו אלו וקדשום. ומסקינן להלן דסבר הא תנא דקדושה ראשונה קידשה רק לשעתה ולא לעתיד לבוא. וביאר התפארת ישראל, דלהאי תנא צריך לומר דמאי דנקיט מתניתין "וכן כיוצא בהן" היינו כל כיוצא בהו דידוע דעזרא קידשן. והחזון איש (שביעית ג, ו) כתב, דכוונת מתניתין דכל היוצא בהן שידוע שהיו מוקפות חומה מימות

הצטרף גם אתה ללומדי ה"דרק היומיומי" בעיון!!!

זמני השיעור בדף היומיומי ע"י רבני הכולל בכל יום בין השעות 10:30 - 9:30 בבית הכנסת 'שע"י קהילת אשכנז' רחוב חתם סופר 2 קרית ספר מודיעין עילית ת"ו

יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם על נשמת אבותיהם ועושים להם מצבה של אבן וכו'...

יתנדב עבורו איזה ספר הצריך לרבים ללמוד בו, ויכתוב עליו את שמו, ובכל עת שילמדו בו יהיה לנחת רוח לנשמת הנפטר... (ה"ח"ח באהבת חסד ח"ב פט"ו)

כתובת המערכת: רח' שאגת אריה 17/25 קרית ספר מודיעין עילית. טל/פקס: 08-9741714 ©

למנויים, לתרומות, להנצחות ולכל ענין 052-7113060 shbrma@gmail.com

http://www.shtaygen.co.il/?CategoryID=1124